КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
ДЕРАВНОЇ СЛУЖБИ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему

«СТРАТЕГІЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ»

До захисту
науковий керівник
Гонюкова Л. В.
6.12.23р.

Студента 2 курсу магістратури заочної форми навчання спеіальності 281«Публічне управління та адміністування» освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування»
Патлаченка Євгена Вікторовича
Науковий керівник
д.держ.упр., проф., професор Гонюкова Лілія Василівна

Засвідчую, що в цій кваліфікаційній роботі немає запозичень із праць інших авторів без відповідних посилок

Студент _____

(підпис)

Робота допущена до захисту в екзаменаційній комісії рішенням кафедри публічної політии від «7» грудня 2023 р, протокол № 10.

В.о.завідувача кафедри публічної політики, доктор юридичних наук, доцент Корчак Наталія Миколаїна_____

(підпис)

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП… 4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ 8

1.1. Корупція як суспільна проблема і методи її запобігання 8

1.2. Корупційні ризики у публічній службі на прикладі Державної податкової служби в Україні..... 18

РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ 28

2.1. Нормативно-правове забезпечення запобігання корупції у публічній службі..... 28

2.2. Організаційно-управлінські заходи запобігання корупції в Державній податковій службі України 38

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ.50

3.1. Показники якості запобігання корупції у ДПС України.....50

3.2. Комплексна модель оцінювання ефективності заходів запобігання корупції на прикладі ДПС України 60

3.3. Рекомендації щодо оцінювання результатів заходів запобігання корупції на прикладі ДПС України 62

ВИСНОВКИ 66

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ… 69

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДПС - Державна податкова служба України

НАЗК - Національне агентство з питань запобігання корупції

НАБУ - Національне антикорупційне бюро України

САП - Спеціалізована антикорупційна прокуратура

ДБР - Державне бюро розслідувань

ВАКС - Вищий антикорупційний суд

ВСТУП

Актуальність теми. Корупція є серйозною проблемою в Україні, яка має негативний вплив на розвиток економіки, довіру громадян і загальний стан суспільства. Україна прикладає зусилля для боротьби з цією проблемою шляхом прийняття антикорупційних законів, створення спеціальних антикорупційних органів, зміцнення прозорості урядової діяльності та активної участі громадян у контролі за діяльністю державних інституцій. Вона проникла в усі сфери життя та створила загрози для державної влади, економіки та соціального благополуччя. Корупція підштовхує до злочинності, обмежуючи роботу правоохоронних органів і послаблюючи правоохоронну систему в цілому. Навіть не дивлячись на зміни законів та технологій, корупція залишається актуальною проблемою.

За даними опитування, проведеного у 2022 році, громадяни вважають корупцію другою за важливістю проблемою в Україні, відразу після війни росії проти України. Суспільство вимагає від правоохоронних органів ефективної боротьби з корупцією та удосконалення управління для впровадження нових методів протидії злочинності та перегляду філософії правоохоронної діяльності загалом. Ключовими показниками ефективності боротьби з корупцією є збільшення рівня збору та використання інтегрованої оперативно-розшукової інформації.

Корупція у публічній службі є одна із найбільших її проявів в державних органах України, оскільки вона підриває довіру до влади, спричиняє недовіру до державних інституцій і може вести до невідповідності законам, незаконного витрачання публічних коштів і загрози правам і інтересам громадян. Боротьба з корупцією у публічній службі є важливою задачею для забезпечення справедливого та ефективного управління країною.

Удосконалення стратегічних підходів до запобігання корупції у Державній податковій службі України є дуже актуальною темою на сьогоднішній день, оскільки корупція є одним із найбільших викликів для

розвитку та стабільності України. Корупція підриває довіру громадян до держави, сповільнює економічне зростання, порушує принципи справедливості та рівності, а також створює загрозу для національної безпеки. За даними TransparencyInternational, Україна посіла 117 місце серед 180 країн світу за індексом сприйняття корупції у 2021 році, отримавши 33 бали з 100 можливих [7].

Державна податкова служба України (ДПС) є одним із ключових органів влади, який впливає на ефективність функціонування податкової системи та забезпечення бюджетних надходжень. Однак ДПС також є одним із найбільш корумпованих суб'єктів господарювання в Україні, який стикається з численними проблемами, такими як недостатня прозорість та відкритість, низька якість обслуговування платників податків, висока ступінь політизації та залежності від зовнішніх впливів, а також слабка система запобігання та протидії корупції. Тому пошук шляхів удосконалення стратегічних підходів до запобігання корупції у ДПС є необхідним для покращення ефективності та якості роботи цього органу, а також для зміцнення довіри громадян та бізнесу до держави.

Данна робота присвячена заходам щодо запобігання та боротьби з корупцією в державній службі за різними напрямками. Особлива увага приділяється антикорупційним заходам морально-ідеологічного спрямування. Обґрунтовується необхідність створення та впровадження концепції реалізації морально-ідеологічних антикорупційних заходів.

Тому в даній роботі розкриваються проблеми, що виникають у наслідок корупційних дій у публічній службі, а також заходи які можуть запобігти розвитку корупції в Україні, тому що не зважаючи на підвищену увагу та ступінь розробленості проблеми, вважати її вичерпаною ніяк не можна.

Мета і завдання магістерської роботи. *Метою нашого дослідження є* обгрунтування шляхів удосконалення статегії забезпечення протидії корупції в Україні.

Для досягнення мети було поставлено такі завдання:

- визначити юридичну природу корупції;

- проаналізувати причини поширення корупції в Україні;

- виявити сучасний стан нормативно-правововового регулювання запобігання корупції в Україні;

- дослідити міжнародно-правові стандарти протидії корупції;

- визначити напрями удосконалення стратегії протидії корупції в Україні;

Об'єктом дослідження є боротьба з корупцією у публічній службі України.

Предметом дослідження є удосконалення стратегії протидії корупції у публічній службі України.

Методи дослідження. Методологічне дослідження було проведено з використанням загальнонаукових та спеціальних методів, які були застосовані з огляду на поставлену мету, завдань, об'єкта та предмета дослідження.

Зокрема, за допомогою *порівняльного аналізу* досліджено світовий досвід і виокремлено рекомендації для України на прикладі ДПС України. *Системно-структурний метод* застосовано для здійснення аналізу корупції як системного явища в публічній службі, а також впливу на соціум та залежності між корупціогенними факторами. *Аналіз і синтез* застосовано для дослідження форм і проявів корупції як цілісного явища в публічній службі. *Порівняльно-правовий метод* застосовано для характеристики зарубіжного досвіду та сучасних міжнародно-правових стандартів протидії корупції. Також застосовувались інші наукові методи, які у взаємозв'язку сприяли забезпеченню об'єктивності, повноти та всебічності дослідження.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть використовуватися в навчальному процесі при підготовці здобувачів вищої освіти рівня «Бакалавр» та «Магістр», подальшому написанні різних видів кваліфікаційних робіт, монографій,

підручників та навчальних посібників. Зроблені автором висновки науково-теоретичного та практичного можуть використовуватись в діяльності органів державної служби.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 72 сторінки, з яких 65 сторінок основного тексту. Список використаних джерел складається з 45 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

1.1 Корупція як суспільна проблема і методи її запобігання

Корупція спричиняє та поглиблює суспільні кризові явища, погано впливає на імідж країни на міжнародному рівні і має негативний вплив на економіку. Вона заважає налагодженню діалогу між владою та громадськістю, а також підриває засади правової держави та громадянського суспільства. Тому розробка та впровадження антикорупційних заходів є пріоритетом держави.

Вважається, що в Україні корупція давно стала невід'ємною частиною суспільного життя. Неможливо вважати, що корупція є новим явищем, оскільки за даними міжнародних антикорупційної організацій найнижчий Індекс сприйняття корупції в Україні склав 1,5 у 2000 році. На той момент лише Югославія, яка перебувала на стадії розпаду, та Нігерія мали гірший показник. У 2001 році становив 2,1, у 2002 році - 2,4, у 2003 році - 2,3, і у 2004 році - 2,2. Хоча в певний період Індекс корупції трохи поліпшувався, досягши 2,6 у 2005 році, 2,8 у 2006 році і 2,7 у 2007 році.

У вересні 2008 року показник в Україні знову почав погіршуватися, опустившись до 2,5. У 2013 році Україна займала 144-те місце серед 177 можливих позицій в індексі сприйняття корупції, набравши всього 25 балів. Країна стабільно перебувала в групі "підвищеного ризику" разом із Іраном, Камеруном, Нігерією, Папуа-Новою Гвінеєю та Центральноафриканською Республікою [1]. Станом на 2020 рік Україна посіла 117 місце, набравши 33 бали [2].

Головна особливість корупції в Україні полягає в тому, що дотримання офіційних правил не є обов'язковою умовою для участі в "легальній" економіці, у той час як невиконання або відхилення від них є ключовим показником участі в неформальній, зазвичай успішній та тіньовій

економіці. Корупція в Україні не існує окремо від офіційної економіки; вона вбудована в неї і вважається природним і закономірним наслідком діяльності суб'єктів господарювання та управління. Це означає, що посадовці державних структур не просто обслуговують економіку; вони активно беруть участь в ній і мають свою частку у економічних процесах. Система державного управління підкоряється економічній логіці, і вона, по суті, підпорядкована їй.

Таким чином, корупційні відносини в Україні базуються на можливості приватизувати будь-яке суспільне благо і навіть використовувати закони для тіньових операцій у власних інтересах. За різними оцінками, підприємці в Україні витрачають до 6,5% своїх річних доходів на сплату хабарів посадовим особам. Експерти Світового банку навіть оцінюють, що річна сума хабарів в Україні становить величезну частку від обороту країни, аналогічну двомісячному обсягу торгівлі.

Однією з найпоширеніших форм корупційних порушень в Україні є хабарництво. Окрім цього, наступні практики також набули значного розповсюдження: підкуп осіб, уповноважених на виконання функцій держави (відомий як "корупційний лобізм"), а також здійснення державними службовцями незаконних, корупційних за змістом, дій в межах своїх службових обов'язків у відносинах з третіми особами та органами державної влади. Ці явища стали не тимчасовими, а сталими.

За результатами соціологічних опитувань 2009 року, близько 30% жителів України хоча б раз у житті надавали хабарі з метою досягнення своєї мети. Зазначено, що 72% хабародавців ініціювали це самі, і 86% вважали, що хабар дійсно допомагає вирішувати проблеми. Згідно з Київським міжнародним інститутом соціології, рівень корумпованості установ державної влади в Україні становить від 50% до 80%.

На думку опитаних осіб, ця проблема особливо актуальна серед вищих посадових осіб і працівників міліції, як це вважають 81% респондентів. Після них ідуть митна та податкова служби, де корупція,

відповідно, становить 79% і 80%. Також високий рівень корупції відзначається у Верховній Раді, місцевих посадових осіб і суддів (по 73% відповідно), у Кабінету Міністрів України (72%), Адміністрації Президента України (65%), серед приватних підприємців (64%), банків (61%) і іноземних підприємств (42%). Ті, хто вважає, що корупція не є притаманною цим установам або аж ніяк не притаманна, складають лише 5,3% (Верховна Рада України), 5,2% (уряд), 6,5% (Адміністрація Президента) та 6,4% (місцеві органи влади) респондентів.

Сприйняття повідомлень про факти корупції значно змінилося серед населення України. Якщо в перші п’ять років незалежності країни такі факти викликали широкий громадський резонанс, особливо відносно високопосадових осіб, то зараз вони сприймаються менш відчутно. Зауважується, що лише 54% тих, хто стикається з фактами корупції, вважають себе потерпілими, як морально, так і матеріально, і 21,6% взагалі не вважають себе потерпілими. Більшість суспільства ставиться до корупції як до неодмінної частини життя, з якою вони мають миритися.

Більшість громадян (89%) дійсно вважає, що корупція простежується в Україні, і найбільше серйозним типом корупції є політична корупція (81%). Хоча сприйняття громадське стосовно розповсюдженості корупції помітно покращилося, 94% респондентів все ще вважають її поширеною по всій Україні. Великий відсоток громадян вважає, що рівень корупції зріс після початку повномасштабної війни, і ця думка переважає над іншими думками щодо зменшення корупції. Це свідчить про глибокий розкол в суспільстві у питанні оцінки корупції.

Незважаючи на те, що 53% громадян вважають, що корупція ніколи не може бути виправданою, існує малий відсоток тих, хто звертався до правоохоронних органів із скаргами на корупційні випадки. Більшість вважає, що основна відповідальність за боротьбу з корупцією лежить на Президенті та його Офісі (44%), хоча зросла кількість тих, хто вважає, що це

завдання простих громадян (13%). Організації громадянського суспільства вважають залишковою групою для цієї відповідальності (менше 2%).

Довіра до спеціалізованих антикорупційних органів значно зросла порівняно з 2021 роком, зокрема до Служби безпеки України (40%) і Національної поліції (31%). Хоча інформованість про антикорупційні заходи та реформи зменшилася порівняно з 2018 роком, сприйняття їхньої ефективності виросло. Приблизно 80% громадян висловлюють готовність брати участь у протестах і мітингах, але більшість залишається прихильниками пасивних форм участі, таких як розповіді про корупцію в ЗМІ та соціальних мережах (31%) та підписання електронних петицій (27%).

Загалом, внутрішньо переміщені громадяни виявляють найбільший оптимізм у відношенні корупції і антикорупційних заходів. Навпаки, зовнішньо переміщені громадяни розчаровані прогресом в боротьбі з корупцією в Україні [4].

Причинами виникнення корупції в Україні можуть бути наступні чинники:

1. Нерівномірний розвиток ринкової економіки може призвести до посилення тіньової економіки під час кризового стану економіки, коли інфляція і безробіття стають сприятливими умовами для корупції. Це може зменшити роль держави у регулюванні господарства і сприяти зростанню корумпованості.

2. Розшарування суспільства на бідних і багатих може сприяти корупції через нерівний доступ до державного майна. Олігархами в Україні можуть стати ті, хто має прямий доступ до державних ресурсів через тіньову приватизацію, тоді як більшість населення змушена виживати в ускладнених економічних умовах.

3. Суперечність між швидкозмінними умовами ринкової економіки і чинним законодавством може створити прогалини, які заповнюються тіньовими практиками. В умовах, коли економічні процеси випереджають закони, необхідно постійно вдосконалювати законодавчу базу.

4. Суперечність між законодавчими і морально-етичними нормами підприємництва може призвести до того, що підприємці не завжди підтримують державні інтереси, що може призвести до корупції через хабарі.

5. Суперечності в політичній системі, особливо поєднання влади і бізнесу, можуть призвести до олігархії, яка збільшує роль тіньової економіки. Олігархи можуть лобіювати закони, що відповідають їхнім інтересам і не завжди сприяють державній казні.

6. Потреба в стартовому капіталі для підприємців може призвести до використання неформальних методів, таких як політичний вплив та хабарництво, для отримання ресурсів.

7. Штучне створення дефіциту ресурсів може бути вигідним для посадових осіб, які отримують хабарі для надання необхідних ресурсів.

8. Зволікання у прийнятті рішень та наявність адміністративних бар'єрів можуть сприяти виходу підприємців у "тінь" через корупційні відносини, оскільки формальні правила стають невиконуваними.

Негативні наслідки поширення корупції в Україні на національному та регіональному рівнях включають в себе наступне:

- зниження довіри суспільства до державних інституцій і принципу верховенства права, що може вразити соціальну стабільність;

- руйнація соціальної моралі та порушення почуття справедливості серед населення;

- перешкоджання нормальному функціонуванню ринку та спотворення системи розподілу ресурсів;

- зменшення громадянської відповідальності та збільшення соціальної напруженості в регіонах, а також втрата віри в ефективність державної політики та інші аспекти.

З 2014 року в Україні діє Закон України "Про запобігання корупції", який чітко визначає корупцію, визначає, які особи підпадають під цей закон, і визначає методи боротьби з корупцією в Україні. Закон також встановлює орган влади, відповідальний за впровадження антикорупційної політики в

Україні, і визначає корупційні порушення та порушення, пов’язані з корупцією.

Першим кроком у боротьбі з корупцією є впровадження антикорупційних політик, стратегій і програм для подолання корупції в Україні.

Згідно зі статтею 19 Закону, антикорупційні програми повинні включати:

- визначення засад загальної політики у сфері запобігання та протидії корупції, заходи для їх впровадження, а також стратегію та програму державної антикорупції;

- оцінку ризиків корупції в діяльності органу, установи чи організації, включаючи причини та умови, що сприяють цим ризикам;

- заходи для усунення виявлених корупційних ризиків, визначення відповідальних осіб, строки і ресурси для їх виконання;

- процедури моніторингу, періодичного перегляду та оцінки виконання програм.

В додаток до цього для запобігання корупційним порушенням передбачені такі методи, як:

- обмеження використання службових повноважень чи свого становища;

- обмеження щодо приймання подарунків;

- запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунків та їх оброблення;

- обмеження щодо сумісництва та виконання інших видів діяльності;

- обмеження після припинення діяльності, пов’язаної з виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування;

- фінансовий контроль є важливим елементом боротьби з корупцією.

В Україні це виявляється у поданні декларацій осіб, які мають повноваження виконувати функції держави або місцевого самоврядування. У цих деклараціях вказується всі необхідні дані і вони підлягають публікації,

контролю та перевірці. Ці декларації використовуються для моніторингу способу життя осіб, які їх подають.

Захист викривачів корупції є одним із методів боротьби і передбачений законом.

Закон також передбачає інші механізми запобігання та протидії корупції, такі як:

- заборона отримання пільг, послуг і майна від державних і місцевих органів влади;

- антикорупційна експертиза нормативних актів і проєктів нормативно-правових актів на наявність чинників, що можуть сприяти корупційним порушенням.

Міністерство юстиції України проводить обов'язкову антикорупційну експертизу, а комітет Верховної Ради України виконує її щодо проєктів нормативно-правових актів, внесених на розгляд парламенту.

Також проводиться спеціальна перевірка осіб, які претендують на посади з підвищеним корупційним ризиком, а перелік таких посад затверджує Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Ця перевірка включає в себе інформацію, надану особисто.

У статті 59 Закону також зазначено Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або корупційно пов'язані правопорушення.

Прозорість і доступність інформації також є методом боротьби з корупцією. В Україні доступ до публічної інформації відкритий для всіх, хто подає письмовий запит для її отримання.

Крім органів влади, боротьба з корупцією також має відбуватися в суспільстві і в діяльності приватних юридичних осіб. Закон передбачає затвердження антикорупційних програм юридичними особами та встановлює вимоги до таких програм.

Україна має кілька антикорупційних органів, таких як:

- Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК)
- Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)

- Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП)
- Державне бюро розслідувань (ДБР)
- Вищий антикорупційний суд (ВАКС)
- Національна рада з питань антикорупційної політики

Національне агентство з питань запобігання корупції

Щодо Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), то його положення визначається Законом України “Про запобігання корупції” у розділі 2.

НАЗК є центральним органом виконавчої влади, який має спеціальний статус і відповідає за розробку та впровадження державної антикорупційної політики. Цей орган підконтрольний Верховній Раді України та підзвітний Кабінету Міністрів України.

НАЗК забезпечує свою незалежність від зовнішнього впливу або втручання в його роботу завдяки спеціальному статусу, процедурі призначення та звільнення Голови НАЗК, фінансуванню та матеріальній підтримці, а також прозорій діяльності.

Використання НАЗК у партійних, групових або особистих інтересах забороняється, і політичні партії не можуть здійснювати діяльність в цьому органі. Державні, місцеві органи влади, політичні партії, громадські об’єднання та інші суб’єкти також не можуть втручатися в роботу НАЗК.

Будь-які вказівки, доручення або вимоги, що не передбачені законодавством України, що спрямовані на НАЗК чи його працівників, вважаються неправомірними і не підлягають виконанню. У разі отримання таких вказівок, працівники НАЗК повинні негайно повідомити про це Голову Національного агентства.

Повноваження НАЗК включають:

- аналіз стану запобігання та протидії корупції в Україні;

- розробку антикорупційних стратегій;

- формування та впровадження антикорупційної політики;

- організацію досліджень щодо корупції;

- моніторинг та контроль за дотриманням законодавства щодо етичної поведінки та конфлікту інтересів;

- координацію та надання методичної допомоги виявленню корупційних ризиків та розробці антикорупційних програм;

- контроль та перевірка декларацій суб'єктів декларування;

- розподіл коштів, виділених з державного бюджету для фінансування політичних партій;

- співпрацю з викривачами та забезпечення їхнього захисту [5].

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) також має деякий перелік повноважень:

1. отримувати інформацію, включаючи інформацію з обмеженим доступом, за запитами від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, посадових осіб, громадян та їх об'єднань, необхідну для виконання своїх завдань;

2. мати прямий автоматизований доступ до інформаційно-телекомунікаційних систем, реєстрів, банків даних, включаючи інформацію з обмеженим доступом, які контролюються державними органами або органами місцевого самоврядування, користуватися засобами зв'язку та іншими технічними засобами. Доступ до інформації з Єдиного реєстру досудових розслідувань регулюється спільним наказом НАЗК та Генерального прокурора; отримувати інформацію з відкритих баз даних, реєстрів іноземних країн, включаючи виплату відповідної плати за доступ до цієї інформації, якщо вона передбачена;залучати для виконання конкретних завдань науковців, включаючи угоди про співпрацю, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування;створювати комісії та робочі групи, організовувати конференції, семінари й наради щодо запобігання та протидії корупції; приймати обов'язкові для виконання нормативно-правові акти у справах, які

належать до його компетенції; приймати заяви від фізичних та юридичних осіб щодо порушень вимог Закону і проводити перевірки у відношенні можливих порушень вимог Закону за власною ініціативою;

3. проводити перевірки щодо запобігання, а також виявлення корупції в органах державної влади, місцевого самоврядування та інших державних інституцій з питань підготовки та виконання антикорупційних програм, а також контролювати функціонування каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних із корупцією правопорушень та захисту викривачів; видавати приписи щодо порушень вимог законодавства про дотримання правил етичної поведінки, щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та інших вимог та обмежень, що встановлені Законом, і співпрацювати з викривачами, захищаючи їх права; отримувати письмові пояснення від осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності, їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань щодо порушень вимог Закону, включаючи контроль та перевірку достовірності відомостей у деклараціях; отримувати від публічних службовців, які підлягають тим самим вимогам, письмові пояснення стосовно порушень вимог Закону щодо захисту викривачів; відповідати на судові позови щодо визнання незаконними нормативно-правових актів, індивідуальних рішень, а також надавати матеріали, які свідчать про факти порушень; в разі виявлення фактів необґрунтованого збагачення або надання іншим особам необґрунтованих активів, порушувати питання щодо звернення до суду з позовами про визнання таких активів незаконними та їх стягнення на користь держави [6].

У заключенні, хочу висвітлити кілька стратегій протистояння корупції, які на сучасному етапі є недостатньо розвинутими в Україні:

- прийняття більш чітких і лаконічних законів, оскільки деякі чинні норми відкриті для широкого тлумачення і є суперечливими;

- впровадження повного звітування урядовців та суворого покарання за порушення цієї звітності або невідповідність її вимогам;

- створення єдиного контрольного органу, відповідального за боротьбу з корупцією. Зараз існує надмірна кількість контролюючих структур, і їх повноваження розділені, що призводить до розсіяності і невпевненості;

- активна участь в міжнародних програмах боротьби з корупцією, запроваджених ООН, Радою Європи, Інтерполом та МВФ;

- залучення громадян та молодого покоління до боротьби з корупцією.

Додавання у шкільну програму предмету, що розглядає негативні наслідки корупції, може створити правильні цінності та підготувати молодь до майбутнього будівництва держави.

1.2 Корупційні ризики у публічній службі на прикладі Державної податкової служби в Україні

Корупція є серйозною загрозою для прав людини, демократії, правопорядку, чесності та соціальної справедливості. Вона заважає економічному розвитку і підсилює загрозу для належного та справедливого функціонування країни. Корупція також призводить до негативних фінансових наслідків для громадян, компаній і держав, а також для міжнародних установ.

В Україні вживається ряд заходів для запобігання та боротьби з корупцією, більшість з яких спрямовані на запобігання цього явища, так само, як і в більшості європейських країнах.

Державні службовці повинні бути обізнані щодо своїх прав і обов’язків у випадку виявлення ними фактів або можливих порушень у сфері державної служби. Для цього повинні існувати чіткі правила та процедури, якими мають керуватися державні службовці та посадові особи, і чітко

визначена ієрархія відповідальності. Державні службовці також повинні знати, який захист надається їм у разі виявлення порушень.

Зосередимо увагу на такому прикладі: для підвищення поінформованості працівників Маріупольського управління ГУ ДПС у Донецькій області 28.08.2020 року було проведено нараду під головуванням заступника начальника управління та головного спеціаліста управління з питань запобігання та виявлення корупції. Під час наради було наголошено на важливості дотримання етичних стандартів в органах Державної податкової служби, які були затверджені наказом ДПС від 02.09.2019 року №52, і внесеними до них змінами, затвердженими наказом ДПС від 19.06.2020 року №290. Присутнім було нагадано, що за корупційні злочини передбачена адміністративна, дисциплінарна та кримінальна відповідальність. Важливим є також те, що працівники мають утримуватись від виконання рішень чи доручень, якщо вони порушують закон. Необхідно дотримуватись прозорого процесу прийняття рішень, щоб суспільство було обізнане про те, як державні інституції використовують свої повноваження та ресурси.

Один з ризиків корупції полягає у наявності дискреційних повноважень, оскільки це може створювати умови для корупційних правопорушень. Дискреційні повноваження мають декілька загальних характеристик, таких як можливість вибору різних варіантів реагування на певний юридичний факт, визначення міри публічно-правового впливу та вибір форми виконання управлінського рішення.

Отже, забезпечення відсутності корупційних ризиків у діяльності державних службовців сприятиме виконанню законодавства України, покращить роботу державних органів і підвищить їхню довіру громадськості [15].

Оцінка ризиків корупції в роботі Міністерства фінансів України проводиться відповідно до вимог методології. Цю оцінку здійснювала постійно діюча Комісія, яка працювала на основі прозорих принципів та була

створена наказом Міністерства фінансів України від 13 січня 2017 року №5 “Про утворення Комісії з оцінки корупційних ризиків у Міністерстві фінансів України та затвердження її Положення” (з пізнішими змінами).

Склад Комісії включав 22 співробітників різних структурних підрозділів апарату Мінфіну. Додатково до цього, для забезпечення необхідною інформацією для проведення оцінки корупційних ризиків, залучалися інші працівники Мінфіну, зокрема керівники самостійних структурних підрозділів.

Для забезпечення всебічного та об’єктивного аналізу ситуації також було вирішено залучити представників громадськості та експертів, які мали досвід і знання в області ідентифікації корупційних ризиків. Рішення щодо їхньої участі було оголошено на офіційному веб-сайті Мінфіну 26 січня 2021 року.

Оцінка корупційних ризиків в Міністерстві фінансів України проводилася відповідно до робочого плану, який був затверджений головою Комісії 24 грудня 2021 року. У цьому плані були визначені об’єкти оцінки корупційних ризиків, строки проведення оцінки, а також відповідальні особи за кожен об’єкт оцінки.

Ідентифікація корупційних ризиків в Мінфіні проводилася через аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища органу з метою виявлення чинників корупційних ризиків у нормативно-правових актах і організаційно-управлінській діяльності. Також було організовано анонімне анкетування працівників Мінфіну, але громадськість та експерти відмовилися від участі в цьому процесі. У результаті взяли участь 28 працівників Мінфіну.

Для оцінки корупційних ризиків використовувалися різні джерела інформації, такі як нормативно-правові акти, результати аудитів та перевірок, публікації у ЗМІ, відомості з реєстрів судових рішень і осіб, які вчинили корупційні порушення, а також звернення фізичних та юридичних осіб до Мінфіну.

За результатами цієї оцінки було ідентифіковано 19 корупційних ризиків у роботі Мінфіну. Звіт про результати оцінки, включаючи опис індивідуальних ризиків та пропозиції щодо заходів для їх усунення, був опублікований 31 травня 2021 року.

Необхідно відзначити, що Комісія планує продовжувати здійснювати моніторинг та оцінювати корупційні ризики в роботі Мінфіну, а також співпрацювати з громадськістю, які займаються антикорупційними питаннями [16].

Інший приклад, оцінювання корупційних ризиків в роботі Державної податкової служби (ДПС) було розпочато відповідно до наказу ДПС від 19.07.2022 року № 451 під назвою “Про проведення оцінювання корупційних ризиків в діяльності ДПС”. Ця ініціатива передбачала самооцінку з боку ДПС. Пізніше, за наказом ДПС від 22.07.2022 року № 465, було схвалено Положення про робочу групу з оцінювання корупційних ризиків в роботі Державної податкової служби України. Згідно з цим положенням, робоча група для оцінювання корупційних ризиків в ДПС була сформована наказом ДПС від 15.08.2022 року № 539, із змінами.

Робоча група для оцінювання корупційних ризиків включала представників різних підрозділів ДПС та двох членів громадськості. Голова Робочої групи Оцінювання Корупційних Ризиків в ДПС та її секретар були призначені з числа працівників внутрішнього підрозділу ДПС. Робоча група здійснювала свою діяльність через проведення засідань.

Члени робочої групи пройшли вступний тренінг 17-18 серпня 2022 року, залучивши представників Національного агентства. Ця ініціатива спрямована на забезпечення прозорості у роботі ДПС, зокрема, стосовно початку процесу оцінювання корупційних ризиків і підготовки Антикорупційної програми ДПС. Текст наказу № 451 було опубліковано на веб-порталі ДПС з метою залучення представників громадськості та експертів до цього процесу.

Під час аналізу діяльності ДПС та обсягу оцінювання корупційних

ризиків, відповідно до плану оцінювання корупційних ризиків та підготовки Антикорупційної програми ДПС, було проведено оцінку результатів попереднього оцінювання корупційних ризиків, заходів, спрямованих на їх запобігання, та оцінку ефективності їх виконання.

З метою організації роботи Робочої групи Оцінювання Корупційних Ризиків у ДПС згідно з Методологією управління корупційними ризиками та за планом, затвердженим на засіданні Робочої групи Оцінювання Корупційних Ризиків у ДПС 03.11.2022 року, було проведено ідентифікацію корупційних ризиків. Цей процес визначив об’єкти оцінювання корупційних ризиків в ДПС, джерела інформації для цього процесу, методи, способи і строки оцінювання корупційних ризиків, а також осіб, відповідальних за цей процес.

В результаті аналізу інформації було сформовано список функцій та процедур, які мають потенційні ризики корупції в діяльності ДПС. Цей список був затверджений Робочою групою Оцінювання Корупційних Ризиків в ДПС.

Серед функцій, які можуть мати потенційні корупційні ризики, можна виділити такі:

- організація роботи щодо захисту персональних даних під час їх обробки, відповідно до законодавства;

- забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем (ІКС) в ДПС в межах своєї компетенції;

- здійснення контролю з питань дотриманням законодавства та виконанням службових обов’язків в апараті ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, які підпорядковані ДПС;

- здійснення камеральних перевірок в межах своєї компетенції;

- провдення аналізу та управління ризиками при складанні плану-графіка щодо проведення планових документальних перевірок платників податків;

- організація проведення документальних та фактичних перевірок

платників податків;

- зупинення реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних;

- враховуючи податкові ризики, моніторинг фінансово-господарських операцій платників податків;

- проведення консультацій з питань дотримання податкового законодавства, законодавства щодо сплати єдиного внеску та інших вимог відповідного законодавства, здійснення контролю, який покладено на органи ДПС;

- представництво інтересів ДПС у судах в межах своєї компетенції;

- проведення перегляду рішень територіальних органів ДПС відповідно до законодавства;

- здійснення контролю за погашенням та сплатою податкового боргу, недоїмки зі сплати єдиного внеску та інших платежів, що покладено на контролюючі органи;

- здійснення контролю за проведенням робіт з розстрочення, відстрочення та ретруктуризації грошових зобов'язань та/або податкового боргу, а також недоїмки зі сплати єдиного внеску;

- прийняття рішень керівником (його заступником або уповноваженою особою) ДПС щодо розстрочення, відстрочення грошових зобов'язань та/або податкового боргу у випадках та порядку, визначених законодавством;

- здійснення контролю за списанням безнадійного податкового боргу та недоїмки щодо єдиного внеску в межах повноважень, передбачених законом;

- проведення відбору кадрів в апарат ДПС, територіальні органи ДПС на посади керівників і заступників керівників, роботи з підвищення професійної компетентності працівників апарату ДПС, її територіальних органів;

- здійснення публічних закупівель;

- ведення обліку трудових ресурсів та заробітної плати;

- проведення прогнозування, планування видатків на матеріально-технічне забезпечення і розвиток ДПС;

- забезпечення в межах повноважень заходів щодо запобігання та виявлення корупції за дотриманням вимог антикорупційного законодавства в апараті ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, які підпорядковані ДПС;

- проведення внутрішнього аудиту з метою удосконалення системи управління, внутрішнього контролю та запобігання незаконному, неефективному та нерезультативному використанню бюджетних коштів в апараті ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, які підпорядковані ДПС;

- здійснення заходів щодо виявлення, аналізу та проведення перевірок осіб, які здійснюють фінансові операції та можуть бути пов’язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму;

- здійснення контролю за виробництвом та обігом спирту, пального, алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах;

- проведення роботи щодо електронних марок акцизного податку, їх зберігання, продаж та контроль за наявністю на пляшках (упаковках) з алкогольними напоями, на пачках (упаковках) тютюнових виробів, в ємностях (упаковках) з рідинами, що використовуються в електронних сигаретах під час транспортування, зберігання та реалізації;

- здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо максимальних роздрібних цін на тютюнові вироби, встановлених виробниками або імпортерами таких виробів суб’єктами господарювання, які займаються роздрібною торгівлею тютюновими виробами, тютюном, промисловими замінниками тютюну та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах;

- здійснення контролю за дотриманням вимог законодавства щодо мінімальних оптово-відпускних або роздрібних цін на алкогольні напої суб'єктами господарювання, які займаються оптовою або роздрібною торгівлею алкогольними напоями;

- здійснення заходів з питань запобігання та виявлення порушень вимог законодавства у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального; контроль за незаконним виробництвом, переміщенням та обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та інших підакцизних товарів (продукції);

- надання електронних довірчих послуг [17].

На основі оцінки корупційних ризиків, проведеної Робочою групою ОКР ДПС, було створено Реєстр корупційних ризиків у функціонуванні Державної податкової служби України, який включений до Антикорупційної програми ДПС. Додатково, з метою отримання інформації, необхідної для виявлення корупційних ризиків при формуванні Антикорупційної програми ДПС, а також для оцінки загального рівня корупції серед працівників ДПС, їх обізнаності про корупційні прояви та можливого впливу цих факторів на їхню роботу та запобігання корупції в ДПС, було проведено анонімне опитування як зовнішніх, так і внутрішніх зацікавлених сторін (працівників ДПС) протягом серпня-вересня 2022 року. Результати цього опитування були оброблені та представлені у вигляді аналітичних звітів, як вимагалося відповідно до методології, і вони будуть використані під час впровадження положень Антикорупційної програми ДПС і для моніторингу динаміки загальної оцінки рівня корупції в ДПС.

Водночас, у рамках технічної співпраці проекту "Шведсько-українське партнерство для сучасної та ефективної податкової служби – METS", дослідницькою організацією Info Sapiens було проведено глобальне опитування щодо оцінки довіри громадян до органів влади загалом і ДПС зокрема, здійснено оцінку каналів взаємодії, рівня обслуговування та

загального ставлення до ДПС. Представлені результати цього опитування також були враховані при розробці і впровадженні Антикорупційної програми ДПС [18].

Заходи, спрямовані на усунення ідентифікованих корупційних ризиків у діяльності ДПС, передбачають визначення механізмів протидії та запобігання таким ризикам і містять шляхи їх виконання. Метою реалізації цих заходів є припинення та зменшення умов, що сприяють виникненню корупційних ризиків у ДПС, а також зниження впливу таких ризиків, зменшення ймовірності вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень працівниками ДПС, а також створення умов для запобігання новим корупційним ризикам.

Крім вищезазначеного, можна очікувати, що внаслідок впровадження запропонованих заходів будуть досягнуті такі результати:

- покращення регулятивних документів ДПС, спрямованих на усунення факторів, що сприяють корупції, з метою зменшення можливості корупційних дій працівників ДПС;

- обмеження можливостей для виявлення корупційних дій під час виконання працівниками ДПС контролюючих обов'язків.

- мінімізація ризиків корупції під час проведення внутрішнього аудиту та відомчого контролю працівниками ДПС;

- надання індивідуальних податкових консультацій та правового забезпечення, включаючи представництво інтересів ДПС у судах;

- організація процесу публічних закупівель;

- здійснення фінансового та бухгалтерського обліку;

- управління персоналом та дотримання обмежень та заборон;

- робота з розробки програмного забезпечення;

- робота з питань податкового боргу та надання електронних довірчих послуг;

- збільшення потенціалу виявлення та запобігання корупції в ДПС.

Як висновок можна зауважити щодо корупційних ризиків у публічній

службі, на прикладі ДПС в Україні, вельми важливі для розуміння стану справ у сфері боротьби з корупцією в урядових органах. ДПС, як ключовий податковий орган, має велику відповідальність у зборі та розподілі податків в Україні. Однак ця відповідальність також створює потенційні можливості для корупції.

За результатами оцінювання корупційних ризиків у ДПС було виявлено кілька суттєвих проблемних сфер. Перш за все, це пов’язано з організацією роботи з обробки персональних даних та їх захистом. Ця сфера вимагає посиленої уваги, оскільки зловживання доступом до особистої інформації може мати серйозні наслідки.

Крім того, слід вдосконалити функціонування інформаційно-комунікаційних систем у ДПС, оскільки це може допомогти зменшити можливості корупційних дій. Організація ефективного контролю та внутрішнього аудиту також є важливими завданнями для мінімізації корупційних ризиків.

Запровадження нових регулятивних документів та політик, спрямованих на запобігання корупції та підвищення свідомості співробітників ДПС щодо проявів корупції, є необхідними. Результати опитування зовнішніх та внутрішніх зацікавлених сторін також вказують на важливість цих заходів.

Усі ці дії мають на меті ліквідацію та мінімізацію умов виникнення корупційних ризиків, а також збільшення потенціалу у виявленні та запобіганні корупції в ДПС. Результати реалізації цих заходів вплинуть на чесність та ефективність роботи податкового органу та сприятимуть підвищенню довіри громадян до влади загалом.

РОЗДІЛ 2
СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ

2.1 Нормативно-правове забезпечення запобігання корупції у публічній службі

Для сприяння успішній антикорупційній діяльності особлива роль належить гідній законодавчій системі. Слід зазначити, що противагою корупційній діяльності у межах правової демократичної держави є правова основа. Це стосується як правової сфери, вияву волі політичного змісту, так і решти заходів, в рамках проведення антикорупційноїа діяльності. Будь-які порушення, які виходять за правові рамки органів, що провадять антикорупційну діяльність, є службовими зловживаннями, при яких протидію корумпованості чинять ті ж корупційні засоби.

Правові акти різної юридичної сили містять законодавчі норми, які є центральним елементом правового регулювання щодо запобігання проявам корупції. Здійснено аналіз нормативно-правової бази із зазначеного питання. Пропонуємо розпочати з характеристики міжнародних актів, серед основних з яких є:

1. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, який ратифікований Законом України № 253-V від 18.10.2006. як зазначається у документі, у разі виявлення корупції заходи, яких необхідно вжити на національному рівні, під час корупціоногенних чинників є такими: дача хабара національним арбітрам; отримання хабара національними арбітрами; хабарництво іноземних арбітрів; хабарництво національних присяжних засідателів; хабарництво іноземних присяжних засідателів.

2. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією № 2476-IV від 1.01.2006. У відповідності з документом кожна із сторін передбачає у своєму національному законодавстві ефективні засоби правового захисту осіб, яким

заподіяно шкоду внаслідок корупційних дій, з метою надання таким особам можливості захищати свої права та інтереси, включаючи можливість отримання компенсації за заподіяну шкоду [33].

3. Конвенція Організації Об'єднаних націй проти корупції № 251-V від 01.01.2010. Метою цієї Конвенції є сприяння вжиттю й посиленню заходів, спрямованих на більш ефективне та дієве запобігання корупції та боротьбу з нею; заохочення, сприяння та підтримка міжнародного співробітництва й технічної допомоги в запобіганні корупції та у боротьбі з нею, зокрема в поверненні активів; заохочення чесності, відповідальності й належного управління громадськими справами й державним майном [35].

4. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією № 252-V від 01.03.2010. Як хзазначається у документі. під час виявлення проявів корупції заходи, яких необхідно вжити на національному рівні, є такими: дача хабара національним державним посадовим особам; отримання хабара національними державними посадовими особами; хабарництво членів національних представницьких органів; хабарництво іноземних державних посадових осіб; хабарництво членів іноземних представницьких органів; дача хабара у приватному секторі; отримання хабара у приватному секторі; хабарництво посадових осіб міжнародних організацій; хабарництво членів міжнародних парламентських асамблей; хабарництво суддів і посадових осіб міжнародних судів; зловживання впливом [36].

Здійснюючи аналіз діючого законодавства, слід зазначити що механізмом запобігання корупції є нормативн-правові акти, які так чи інакше стосуються вирішення протистояння корупційній діяльності.

Основний Закон України містить положення, які можна розглядати як антикорупційні у публічній службі. Ключовим із них є стаття 19, де сказано: «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України». Ця стаття визначає основи правомірної поведінки посадових осіб органів державної влади та

органів місцевого самоврядування. Вона затверджує кілька важливих в антикорупційному законодавстві позицій:

1) визначає, що публічні службові особи можуть діяти не інакше, а лише визначеним для них чином;

2) підстави, спосіб їх дій, а також повноваження визначаються Основним законом, а не будь-яким іншим нормативно-правовим актом. По суті ст. 19 Конституції України можна визначити як фундаментальну антикорупційну правову норму держави, оскільки вона не допускає будь-яких відхилень у діяльності посадових осіб зазначених органів від визначеної законом поведінки [37].

Відповідні положення антикорупційного характеру, які стосуються певних вимог та обмежень, пов’язаних зі статусом особи, уповноваженої на виконання функцій держави, містять Закони України «Про статус народного депутата України», «Про Вищу раду правосуддя», «Про Національний банк України», «Про Конституційний Суд України», «Про судоустрій і статус суддів», «Про прокуратуру», «Про Національну поліцію», «Про місцеві державні адміністрації», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про дипломатичну службу», «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної податкової служби та у зв’язку з проведенням адміністративної реформи в Україні», «Про підприємництво», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей», «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», «Про Центральну виборчу комісію», «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», «Про місцеві державні адміністрації», Митний кодекс України.

Певні антикорупційні заходи запобіжного характеру передбачає Закон України «Про державну службу», яким встановлено ряд певних обмежень, пов’язаних із державною службою, етичню поведінкою під час перебування на державній службі, недопустимістю користування власними службовими повноваженнями, порушенням українських конституційних норм і законів.

Водночас, основним нормативно-правовим актом, у якому зосереджені спеціальні антикорупційні положення запобіжного характеру, є Закон України «Про запобігання корупції». Цей Закон визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст і порядок застосування превентивних антикорупційних заходів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Заслуговує уваги антикорупційна сутність Закону, яка полягає в тому, що він визначає основні засади запобігання та протидії корупції в публічній і приватній сферах суспільних відносин. Також його профілактичний характер визначається двома основними напрямками:

1) визначено певні обмеження для суб'єктів відповідальності за корупційні правопорушення, запобігаючи появі корупційних відносин;

2) встановлено кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність за порушення обмежень, спрямованих на запобігання та протидію корупції.

Закон України № 1700-VII від 25.10.2018 року, що стосується запобігання та протидії корупції, представляє собою значний крок у розвитку антикорупційного законодавства України порівняно із попереднім Законом України "Про засади запобігання та протидії корупції" від 07.04.2011 № 3206-VI. Новий Закон здійснює регулювання так званої "превентивної антикорупційної системи", що включає в себе створення та функціонування спеціалізованих органів, визначення правил антикорупційної політики, обмежень для посадових осіб, конфлікту інтересів, антикорупційних інструментів, захисту викривачів, відповідальності за корупційні правопорушення, усунення наслідків корупційних дій, та розвиток міжнародного співробітництва у боротьбі з корупцією.

Вартий уваги Закон № 1700-VII, ряд позитивних новел із прийняттям вищезазначеного акта: здійснення адаптації міжнародних стандартів у систему боротьби із корупцією; переорієнтування напрямку боротьби з корупцією із протидії на превенцію корупційних правопорушень; намагання

створення антикорупційної превентивної системи, створення першого спеціалізованого превентивного антикорупційного центрального органу виконавчої влади; ініціювання запровадження відомчих антикорупційних програм, в тому числі в діяльності установ і підприємств органів державної влади; встановлення правил етичної поведінки державних службовців [38]. Другою групою законодавства, що має антикорупційне спрямування, згідно з характером здійсненого злочину (корупції) передбачено притягнення до кримінальної, адміністративної, дисциплінарної та цивільно-правової відповідальності. Третя група антикорупційного законодавства представлена нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність органів держави чи їх спеціальних підрозділів, компетенція яких пов'язана із запобіганням та протидією корупції. Законами, які включають норми, якими регулюються зазначені питання, пов'язані із правоохоронною діяльністю у галузі боротьби з корупцією, є Закони України «Про запобігання корупції», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про прокуратуру», «Про Національну поліцію», «Про СБУ», «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо державної податкової служби та у зв'язку з проведенням адміністративної реформи в Україні» [19].

Запобігання корупційним проявам у публічній службі. Обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища

Закон України «Про запобігання корупції» регулює питання запобігання корупційним проявам у публічній сфері, насамперед вимоги якого відтворюються та деталізуються в спеціальних для окремих видів публічної служби актах вищої юридичної сили та в численних підзаконних актах. Антикорупційне законодавство закріплює комплекс обмежень та зобов'язань для публічних службовців, які загалом створюють первинну основу протидії корупції, з метою превентивно убезпечувати суспільство від корупційних правопорушень. Його безпосередньою метою є запобігання виникненню передумов корупції, зменшення латентності корупційних діянь і

сприяння виявленню їхніх ознак у поведінці та житті посадовців, а не тільки притягнення до кримінальної відповідальності [39].

Слід зазначити про те, що значна частина антикорупційних заборон та зобов'язань поширюється і на деяких осіб, що не є публічними службовцями, а тому їх подальший огляд в нашому дослідженні в контексті тематики публічної служби не звужує об'єктивного прикладного змісту антикорупційних засобів. Так, статтею 22 Закону «Про запобігання корупції» передбачено заборону «використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, зокрема використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах». Зазначена заборона поширюється на чотири групи осіб, серед яких визначаються публічні службовці, а також посадові особи юридичних осіб публічного та приватного права, надавачі публічних послуг (нотаріуси, приватні виконавці тощо), представники громадськості та фізичні особи, які лише планують стати публічними службовцями. Одним із головних аспектів є обмеження саме стосовно публічних службовців, коло яких майже повністю охоплюються змістом антикорупційної категорії «особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування». Повертаючись до цитованого вище обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища, наголосимо про таке:

1. воно стосується заборони протиправного використання трьох ресурсів:

- службових повноважень;
- службового становища;
- службових можливостей.

2. воно стосується протидії протиправній меті – одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб [39];

3. безпосередньо забороненою формою використання своїх службових повноважень або свого становища та пов’язаних із цим можливостей є використання будь-якого державного чи комунального майна або коштів у приватних інтересах.

Обмеження щодо одержання подарунків. Запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними

Подарунком є грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою за мінімальну ринкову, це зазначено ч. 1 ст. 1 Закону «Про запобігання корупції». Таке визначення подарунку є значно ширшим від передбаченого в цивільному законодавстві «дарунку», яким можуть бути лише рухомі речі, зокрема гроші та цінні папери, нерухомі речі та майнові права (тобто перша складова антикорупційного подарунку – «майно») [39].

Усі подарунки для державних службовців слід класифікувати на три групи:

1. заборонені за будь-яких умов. Це подарунки, що вимагаються, просяться, одержуються службовцем для себе чи близьких йому осіб від юридичних або фізичних осіб;

2. дозволені без будь-яких застережень;

а) даруються близькими особами;

б) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси;

3. подарунки, що дозволені за умови дотримання ситуаційно-кількісних застережень. До цієї групи належать подарунки від неблизьких осіб, які можуть бути прийняті з дотриманням трьох умов:

- вони відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність;

- вартість таких подарунків не перевищує одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого на день прийняття подарунка, одноразово;

- сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) упродовж року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, установлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки.

Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності

Відповідно до ст. 25 Закону «Про запобігання корупції» публічним службовцям забороняється:

- займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової та творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики зі спорту) або підприємницькою діяльністю;

- входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (крім випадків, коли особи здійснюють функції з управління акціями (частками, паями), що належать державі чи територіальній громаді, та представляють інтереси держави чи територіальної громади в раді (спостережній раді), ревізійній комісії господарської організації) [39].

Водночас існує два винятки з цих правил. По-перше, вони не поширюються на депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі), присяжних та патронатних службовців державних органів. По-друге, Конституція України передбачає обмежувальне формулювання сумісництва для народних депутатів, членів Уряду, керівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, суддів, членів Вищої ради правосуддя, суддів КСУ. Здійснення зазначених видів медичної та спортивної діяльності на оплачуваній основі вказаними особами буде порушенням вимог щодо сумісництва. Вбачається подібна відмінність у наділенні правами базується не на значущій/сутнісній підставі, зумовлена першочергово проблемами законотворчості та важкістю внесення змін до

Основного Закону, а тому (з природно-правового погляду) має бути усунута [39].

Дозволені види сумісництва: викладацька діяльність, наукова діяльність, творча діяльність, медична практика,спортивне суддівство, інструкторська практика зі спорту.

Інші антикорупційні обмеження для публічних службовців

Обмеження спільної роботи близьких осіб для публічних службовців полягає в тому, що вони не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам. Під прямим підпорядкуванням розуміють відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, зокрема через вирішення питань ухвалення на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням (ст. 1 Закону «Про запобігання корупції»). Прямих керівників (як і відносин прямого підпорядкування) може бути декілька; прямий керівник, який є найближчим до публічного службовця, називається безпосереднім [39].

Обмеження щодо спільної роботи близьких осіб не поширюються на:

1. близьких осіб, які прямо підпорядковані один одному у зв'язку з набуттям одним із них статусу виборної особи (обрання головою ради, головою суду тощо);

2. осіб, які працюють у сільських населених пунктах (крім тих, що є районними центрами), а також гірських населених пунктах. Сільські населені пункти – це села і селища (але не селища міського типу). Гірські населені пункти – міста, селища міського типу, селища, сільські населені пункти, які розташовані у гірській місцевості, мають недостатньо розвинуті сферу застосування праці та систему соціально-побутового обслуговування, обмежену транспортну доступність (ст.1 Закону «Про статус гірських населених пунктів»). Критеріями надання статусу гірського населеного пункту є: висота розташування (понад 400 м. над рівнем моря), рельєф

(байраки, водотоки), крутизна схилів (12 градусів і більше), обсяг сільськогосподарських угідь (менше 0.6 га на одного жителя), суворі кліматичні умови. В Україні 715 населених пунктів мають статус гірських [39].

Правила етичної поведінки публічних службовців

Почнемо з визначення етика – учення про мораль та моральність, їх сутність і місце в житті людини. Звернення до вказаної філософської категорії в цьому розділі зумовлене двома чинниками:

- по-перше, значною роллю етичних вимог, що є антикорупційною превенцією, адже лише сам факт їх дотримання убезпечує публічного службовця від вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень. Тому цілком справедливим є віднесення правил етичної поведінки до юридичних засобів запобігання корупції міжнародними та національними правовими актами (ст.ст. 8, 11 Конвенції ООН проти корупції, розділ 6 Закону України «Про запобігання корупції»).

- по-друге, існує низка організаційних чинників, які зумовлюють підвищене морально-етичне навантаження на публічних службовців, вимагаючи окремої уваги до правил їх етичної поведінки.

Фінансовий контроль щодо публічних службовців

Подання публічними службовцями декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування є основним заходом антикорупційного фінансового контролю. Антикорупційний закон передбачає чотири види декларацій, які подаються в різний термін та охоплюють різні періоди:

1. Щорічна декларація за минулий рік, яка охоплює період з 1 січня до 31 грудня включно.

2. Декларація у зв'язку з припиненням публічної служби (декларація «перед звільненням»), яка подається за період, не охоплений раніше поданими деклараціями.

3. Декларація після звільнення, що охоплює період з 1 січня до 31 грудня року, в якому було припинено службу (суб'єктом подання теж є особа, яка вже перестала бути публічним службовцем).

4. Декларація особи, що претендує на зайняття посади публічної служби (декларантом виступає особа, яка не має статусу публічного службовця, але планує його набути), за минулий рік [20].

2.2 Організаційно-управлінські заходи запобігання корупції в Державній податковій службі України

Так як ми вже знаємо, що корупція є одним з найбільш небезпечних негативних соціальних явищ, що призводить до руйнування основ правопорядку. Корупція здійснює негативний вплив на ділове життя країни і знижує ефективність державного управління. Саме тому, соціальні наслідки корупції значні – корупція призводить до істотної відмінності між оголошеними і реальними цінностями, формує у членів суспільства «подвійний стандарт» моралі і поведінки, сприяє несправедливому перерозподілу благ, дискредитує право як інструмент регулювання життя держави і суспільства, знижує довіру суспільства до влади. Виходячи з цього, ефективна боротьба з корупцією є пріоритетним напрямком розвитку держави, що сприятиме стабільному соціально-економічному зростанню України, розбудові демократичних інститутів, підвищенню довіри громадян до органів влади.

Заходи організаційно-управлінського характеру протидії корупції в Державній податковій службі України(Далі - ДПС) - це спрямовані на невизначене коло осіб заходи з організації комплексної діяльності щодо протидії корупції шляхом виявлення та усунення її причин та умов, вироблення стратегічних, тактичних і методологічних завдань означеної діяльності та створення умов для правомірного функціонування державного апарату.

Організаційно-управлінські заходи протидії корупції в ДПС слід поділити на такі:

- організаційні заходи, спрямовані на виявлення причин та умов корупції;

- організаційні заходи, спрямовані на усунення причин та умов корупції;

- організаційні заходи щодо вироблення стратегічних, тактичних та методологічних завдань діяльності із протидії корупції в правоохоронних органах;

- організаційні заходи, спрямовані на створення умов для правомірного функціонування служб та підрозділів правоохоронних органів, виконання співробітниками правоохоронних органів своїх обов'язків у межах та на підставі закону [21].

ДПС України виступає як центральний орган виконавчої влади, відповідальний за втілення державної податкової політики. Вона здійснює свої повноваження через належні територіальні органи, які відповідають за контроль над збором податків, платежів і внесків у бюджети та державні цільові фонди. Також Державна податкова служба відповідає за адміністрування єдиного внеску, нагляд за виробництвом і обігом підакцизних товарів, виконанням умов зовнішньоекономічної діяльності, правильним проведенням розрахункових операцій та видачею ліцензій для провадження певних видів господарської діяльності.

Боротьба з корупцією в ДПС є одним з пріоритетних напрямків в організації діяльності органу.

Загальна єдина відомча політика ДПС щодо запобігання та протидії корупції ґрунтується на принципах верховенства права, законності, дотримання стандартів доброчесності на державній службі, нетерпимості до корупції, невідворотності покарання за вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень.

Заходи з реалізації засад щодо запобігання та протидії корупції в ДПС визначені Антикорупційною програмою ДПС на 2023 – 2025 роки, метою якої є забезпечення відповідності діяльності ДПС вимогам антикорупційного законодавства, здійснення правових, організаційно-управлінських та практичних заходів, спрямованих на ефективне попередження корупції та зниження її впливу на діяльність ДПС.

В цей час державна антикорупційна стратегія повинна зосереджуватися на пріоритетах, пов’язаних зі створенням системи сучасних антикорупційних інструментів (правових інститутів) та розбудові системи антикорупційних органів, які повинні забезпечити ефективну реалізацію цих інструментів.

Законом України від 14.10.2014 №1700-VII «Про запобігання корупції» визначено організаційні та правові засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень, передбачено створення в органах державної влади та місцевого самоврядування уповноважених підрозділів, на які покладаються завдання з організації та здійснення заходів із запобігання та виявлення корупції [22].

Для оцінювання корупційних ризиків відповідно до наказу ДПС від 15.08.2022 № 539 (зі змінами) в ДПС була утворена спеціальна моніторингова група з оцінювання корупційних ризиків у діяльності Державної податкової служби України (далі – Робоча група ОКР ДПС).

До складу Робочої групи ОКР ДПС увійшли працівники всіх структурних підрозділів ДПС та 2 представники громадськості.

Члени робочої групи 17 – 18 серпня 2022 року пройшли вступний тренінг із залученням представників Національного агентства.

Головою Робочої групи ОКР ДПС та її секретарем визначено працівників уповноваженого підрозділу ДПС. Робоча група ОКР ДПС працювала у форматі засідань.

Під час дослідження було вивчено досвід корупційних ризиків попередніх років. За результатами узагальнення зібраної інформації було сформовано перелік потенційно вразливих до корупції функцій, у діяльності ДПС, який був погоджений рішенням Робочої групи ОКР ДПС (протокол від 27.12.2022 № 5).

1. Організація роботи, пов’язаної із захистом персональних даних при їх обробці.

2. Забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем.

3. Здійснення відомчого контролю за додержанням вимог законодавства, виконанням службових посадових обов’язків в апараті ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери її управління.

4. Організація проведення камеральних перевірок.

5. Аналіз та управління ризиками у частині формування плану-графіка проведення планових документальних перевірок платників податків.

6. Організація проведення документальних перевірок.

7. Організація проведення фактичних перевірок платників податків.

8. Організація роботи з питань зупинення реєстрації податкових накладних/розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних.

9. Моніторинг фінансово-господарських операцій платників податків на наявність податкових ризиків.

10. Надання консультацій з питань податкового законодавства, законодавства з питань сплати єдиного внеску та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи ДПС.

11. Представництво інтересів ДПС у судах.

12. Перегляд рішень територіальних органів ДПС у встановленому законодавством порядку.

13. Організація роботи та здійснення контролю за погашенням податкового боргу, недоїмки зі сплати єдиного внеску та заборгованості з інших платежів, контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи.

14. Організація роботи та здійснення контролю за проведенням роботи з розстрочення, відстрочення та реструктуризації грошових зобов'язань та/або податкового боргу, а також недоїмки зі сплати єдиного внеску.

15. Прийняття керівником (його заступником або уповноваженою особою) ДПС рішень про розстрочення, відстрочення грошових зобов'язань та/або податкового боргу у випадках та порядку, визначених законодавством.

16. Організація роботи та здійснення контролю в межах повноважень, передбачених законом, за списанням безнадійного податкового боргу та недоїмки із сплати єдиного внеску.

17. Здійснення добору кадрів в апарат ДПС та на посади керівників і заступників керівників територіальних органів ДПС, організація роботи з підвищення рівня професійної компетентності працівників апарату ДПС, її територіальних органів.

18. Здійснення публічних закупівель.

19. Ведення обліку трудових ресурсів та заробітної плати.

20. Здійснення прогнозування та планування видатків на матеріально-технічне забезпечення і розвиток діяльності ДПС.

21. Забезпечення в межах повноважень, передбачених законом, заходів щодо запобігання та виявлення корупції і контроль за дотриманням вимог антикорупційного законодавства в апараті ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери її управління.

22. Здійснення внутрішнього аудиту, спрямованого на удосконалення системи управління, внутрішнього контролю, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у ДПС, її територіальних

органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери її управління.

23. Вжиття заходів щодо виявлення, аналізу, організації та проведення перевірок осіб, які здійснюють фінансові операції, що можуть бути пов’язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або з фінансуванням тероризму.

24. Здійснення контролю за виробництвом та обігом спирту, пального, алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах.

25. Організація роботи, пов’язаної із замовленням в електронному вигляді марок акцизного податку, їх зберіганням, продажем, відбором зразків з метою проведення експертизи щодо автентичності, та здійснення контролю за наявністю цих марок на пляшках (упаковках) з алкогольними напоями, на пачках (упаковках) тютюнових виробів, ємностях (упаковках) з рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, під час транспортування, зберігання і реалізації.

26. Контроль за дотриманням вимог законодавства щодо максимальних роздрібних цін на тютюнові вироби, встановлених виробниками або імпортерами таких виробів суб’єктами господарювання, які провадять роздрібну торгівлю тютюновими виробами, тютюном, промисловими замінниками тютюну та рідинами, що використовуються в електронних сигаретах.

27. Контроль за дотриманням вимог законодавства щодо мінімальних оптово-відпускних або роздрібних цін на алкогольні напої суб’єктами господарювання, які провадять оптову або роздрібну торгівлю.

28. Здійснення заходів щодо запобігання та виявлення порушень вимог законодавства у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального; проведення роботи, пов’язаної з боротьбою з незаконним виробництвом, переміщенням,

обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та інших підакцизних товарів.

29. Організація роботи з надання електронних довірчих послуг.

Робочою групою було проведено ідентифікацію корупційних ризиків, які існують або можуть виникнути.

Заходи щодо усунення ідентифікованих (виявлених) корупційних ризиків у діяльності ДПС полягають у визначенні механізмів протидії та запобігання корупційним ризикам, містять шляхи їх реалізації.

Метою реалізації визначених заходів є ліквідація та мінімізація умов (причин) виникнення корупційних ризиків у діяльності ДПС, а також зниження впливу корупційних ризиків, зменшення ймовірності вчинення корупційних та пов’язаних з корупцією правопорушень працівниками ДПС, а також створення умов для запобігання виникненню нових корупційних ризиків.

Окрім визначених заходів, очікується, що в результаті впровадження запропонованих заходів буде здійснено:

вдосконалення розпорядчих документів ДПС, що має на меті усунення корупціогенних факторів і як наслідок мінімізація ймовірності вчинення працівниками ДПС корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень;

зменшення можливостей для корупційних проявів під час здійснення працівниками ДПС контролюючих функцій;

мінімізація корупційних ризиків під час проведення працівниками ДПС відомчого контролю та внутрішнього аудиту; надання індивідуальних податкових консультацій та діяльності з питань правового забезпечення, у тому числі представництва інтересів ДПС у судах; організація публічних закупівель; організація фінансування та бухгалтерського обліку; управління персоналом; дотримання заборон та обмежень; діяльність з розробки програмного забезпечення; робота з податковим боргом та надання електронних довірчих послуг;

збільшення потенціалу у виявленні та запобіганні корупції в ДПС.

Організація та вжиття заходів з проведення моніторингу, оцінки виконання та періодичного перегляду Антикорупційної програми ДПС покладаються на уповноважений підрозділ ДПС.

Уповноважений підрозділ ДПС забезпечує узагальнення інформації, отриманої від структурних підрозділів ДПС та її територіальних органів, та підготовку Звіту про стан виконання Антикорупційної програми ДПС, у якому викладається суть вжитих заходів щодо усунення корупційних ризиків, надається оцінювання результатів здійснення таких заходів відповідно до критеріїв своєчасності, повноти їх виконання та стану досягнення мети та/або ефективності їх здійснення.

Антикорупційна програма ДПС підлягає перегляду з метою вирішення питання внесення змін до неї у разі змін у середовищі ДПС (організаційній структурі, функціях та процесах ДПС) (за потреби).

Організація внесення змін до Антикорупційної програми ДПС та їх погодження з Національним агентством здійснюються уповноваженим підрозділом ДПС в установленому порядку.

Для досягнення мети Антикорупційної програми ДПС, окрім здійснення заходів з реалізації засад загальної відомчої політики щодо запобігання та протидії корупції в апараті ДПС та її територіальних органах планується здійснення й інших організаційних та практичних заходів, спрямованих на запобігання корупційним та пов’язаним з корупцією правопорушенням, а саме:

- вжиття заходів щодо перевірки інформації про наявність (відсутність) у працівників ДПС, а також осіб, які претендують на зайняття посад у ДПС, підприємств та корпоративних прав, які в обов’язковому порядку підлягають передачі в управління іншій особі з метою запобігання конфлікту інтересів;

- інформування посадових осіб апарату ДПС про зобов’язання щодо передачі в управління іншій особі належних їм підприємств та корпоративних прав у порядку, встановленому Законом;

- ознайомлення з результатами спеціальної перевірки, що проводиться відповідно до вимог Закону, стосовно осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, а також посад з підвищеним корупційним ризиком;

за наявності підстав:

- організація роботи та участь у проведенні службових розслідувань стосовно працівників апарату ДПС, з метою виявлення причин та умов, що призвели до вчинення корупційного або пов’язаного з корупцією правопорушення або невиконання вимог Закону в інший спосіб, за поданням спеціально уповноваженого суб’єкта у сфері протидії корупції або приписом Національного агентства;

- повідомлення у письмовій формі Голови (або особи, на яку покладено виконання обов’язків) про вчинення корупційних правопорушень або правопорушень, пов’язаних з корупцією, та інших порушень вимог Закону посадовими особами апарату ДПС з метою забезпечення дотримання вимог частин другої, четвертої та п’ятої статті 65 Закону України «Про запобігання корупції»;

- участь в інформаційному та науково-дослідному забезпеченні здійснення заходів щодо запобігання та виявлення корупції, а також міжнародному співробітництві в зазначеній сфері;

- інформування громадськості про результати роботи щодо запобігання корупції в ДПС;

- облік працівників ДПС, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень або правопорушень, пов’язаних з корупцією;

- здійснення моніторингу веб-порталу «Судова влада України», Єдиного державного реєстру судових рішень на підставі отримання офіційної інформації стосовно вчинення працівниками ДПС корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, з метою отримання інформації щодо результатів розгляду відповідної справи судом;

- ініціювання та проведення опитувань (анкетувань), у тому числі із залученням зовнішніх незалежних компаній, з метою отримання об'єктивної інформації для ідентифікації корупційних ризиків під час дії Антикорупційної програми ДПС (за потреби);

- удосконалення роботи з добору кадрів, підвищення їх кваліфікації та професійного рівня, у тому числі працівників уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції;

- недопущення втручання у діяльність структурних підрозділів ДПС та її територіальних органів, щодо яких такі вимоги встановлені нормативно-правовими актами, а також покладення на них обов'язків, що не належать або виходять за межі їх повноважень чи обмежують виконання покладених на них завдань і функцій;

- проведення консультацій з громадськістю з питань реалізації державної податкової політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску відповідно до Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 996 (зі змінами);

- забезпечення відкритого доступу до публічної інформації та дотримання принципу прозорості під час її оприлюднення на веб-порталі ДПС.

Також, у діяльності ДПС планується організувати та забезпечити проведення опитування (анкетування), з метою отримання додаткової інформації, необхідної для ідентифікації (виявлення) нових корупційних ризиків Робочою групою ОКР ДПС, вивчення загального ставлення

платників податків до питань корупції, поширеності корупції в ДПС, встановлення інших питань, які можуть бути використані уповноваженим підрозділом ДПС під час безпосереднього виконання завдань, покладених на нього.

Результати, отримані за наслідками такого опитування, будуть опрацьовані уповноваженим підрозділом ДПС, у тому числі на предмет необхідності внесення відповідних змін до Антикорупційної програми ДПС.

Також урядом проводились деякі заходи щодо запобігання корупції в ДПС України.

Зокрема, передбачалось оновлення влади, яке дозволить зменшити корупцію в ДПС. Крім того, впроваджувалися окремі механізми антикорупційної стратегії, а саме: обов'язкове декларування майнового стану публічних службовців, перевірка доброчесності службовців, моніторинг способу життя службовців, обов'язкове впровадження доступу до відкритих даних. Згідно з Антикорупційною стратегією було створено Національне агентство з питань запобігання корупції.

Однак такий широкий спектр заходів не дозволив значно усунути рівень корупції в Україні. У рейтингу країн по індексу сприйняття корупції, Україна зайняла у 2021 році 117 позицію зі 180 країн. Цей показник покращився на 3 бали у порівнянні з попереднім роком завдяки запуску Вищого антикорупційного суду з відповідною підсудністю та перезапуску Національного агентства з питань запобігання корупції.

Процес формування державної антикорупційної політики в Україні вимагає довгострокової стратегії, тактики та конкретних заходів боротьби з корупцією в системі державного управління. Водночас основою для якісних змін у сфері державної антикорупційної політики є конкретні шляхи в напрямку реформування антикорупційного законодавства.Попри багатоаспектність виникнення та поширення корупції в кожній країні, одним з основних факторів, що сприяють її поширенню, є високі показники нерівномірного розподілу доходів, відсутність системи соціального захисту,

а також збільшення економічного потенціалу та щорічне збільшення фінансових доходів у формі іноземних інвестицій — в інших країнах [6].

Також Україна прагне вступити в ЄС та НАТО, в країнах цих організацій є найменший відсоток корупції в світі, але як ми знаємо, що одна із ключових умов вступу в Європейський Союз від України очікують, зокрема, посилення боротьби з корупцією на високому рівні у всіх сферах за допомогою запобіжних та ефективних розслідувань, а також достовірного списку судових переслідувань та обвинувальних вироків. "Заходи щодо боротьби з корупцією, безумовно, є ключовим аспектом процесу вступу до Євросоюзу, а також частиною політичних умов для продовження макрофінансової допомоги ЄС".

РОЗДІЛ 3
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ У ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

3.1 Показники якості запобігання корупції у ДПС України

Показники якості запобігання корупції в ДПС України включають різноманітні метрики та інструменти для оцінки ефективності антикорупційних заходів та стратегій, які впроваджуються в цій службі. Нижче наведені деякі основні показники та механізми, які можуть використовуватися для оцінки якості запобігання корупції в ДПС України:

1. Індекс сприйняття корупції (CPI): Це глобальний індекс, розроблений Transparency International, який вимірює сприйняття рівня корупції в країні. Високий рейтинг вказує на низький рівень корупції, тоді як низький рейтинг вказує на високий рівень корупції [8].

CPI оцінює країни за шкалою від 0 до 100 балів, де 0 вказує на дуже високий рівень корупції, а 100 - на відсутність корупції. Результати індексу публікуються щорічно і використовуються для порівняння рівнів корупції між різними країнами.

CPI враховує багато різних факторів, таких як рівень хабарів, публічна довіра до уряду, ефективність антикорупційних заходів та інші. Цей індекс допомагає встановити, наскільки корупція поширена в конкретній країні і як це може впливати на економічний та соціальний розвиток.

Для України результати CPI можуть бути важливим показником для оцінки стану боротьби з корупцією та прозорості у владі. Високий бал CPI вказує на успішність заходів проти корупції, тоді як низький бал може свідчити про необхідність подальших реформ та заходів для запобігання корупції.

2. Кількість розслідуваних корупційних справ: Можна оцінювати ефективність ДПС за кількістю та результатами проведених розслідувань корупційних справ та притягнення винних до відповідальності.

Кількість розслідуваних корупційних справ є одним з показників, які можуть використовуватися для оцінки якості запобігання корупції в ДПС України. Цей показник вказує на активність та рішучість служби у боротьбі з корупцією, а також на її здатність виявляти, розслідувати та призводити до відповідальності осіб, які вчиняють корупційні дії. Однак важливо також враховувати, що кількість справ не є єдиним індикатором ефективності антикорупційних заходів, і її слід спостерігати разом із іншими показниками та контекстом.

Для більш об'єктивної оцінки якості запобігання корупції в ДПС України, можна також розглядати наступні аспекти:

Результати розслідувань: Крім кількості справ, важливо оцінювати результати розслідувань, включаючи кількість осіб, які були призведені до відповідальності та накладені покарання за корупційні дії.

Прозорість та незалежність розслідувань: Важливо, щоб розслідування корупційних справ проводилися чесно, без впливу ззовні та забезпечували високий рівень прозорості.

Системи внутрішнього контролю: Ефективність внутрішнього контролю та механізмів виявлення корупції у ДПС також важлива, оскільки вони допомагають попереджувати корупційні дії.

Співпраця з іншими органами та силовими структурами: Важливо, щоб ДПС співпрацювала з іншими правоохоронними органами та антикорупційними агентствами для ефективного розслідування корупційних справ.

Заходи передбачення корупції: Проактивні заходи, такі як навчання працівників профілактиці корупції і встановлення механізмів запобігання конфлікту інтересів, також є важливими.

Кількість розслідуваних справ - це лише один з аспектів боротьби з корупцією, і важливо враховувати його разом із іншими факторами для повноцінної оцінки ефективності антикорупційних заходів у ДПС України.

3. Запровадження та оцінка системи електронного обліку: Впровадження сучасних систем електронного обліку податків та фінансових операцій може значно зменшити можливості корупції та обману в цій сфері [9].

Запровадження та оцінка системи електронного обліку можуть бути важливими показниками якості запобігання корупції в ДПС України. Електронний облік фінансових операцій і податкових декларацій може значно підвищити прозорість та контроль над фінансовими потоками, а також зменшити можливості корупційних схем. Ось деякі аспекти, які варто враховувати:

Запровадження системи електронного обліку: Перехід до цифрового обліку фінансових операцій і податкових декларацій може зменшити можливість фізичного втручання та маніпуляцій у процесі збору і обробки податкової інформації.

Прозорість та доступність інформації: Забезпечення доступності та публічності фінансової інформації може сприяти виявленню та запобіганню корупційним схемам. Громадськість та громадські організації також можуть використовувати цю інформацію для моніторингу та нагляду.

Внутрішній контроль та аудит: Електронний облік дозволяє вести більш ефективний внутрішній контроль і проводити аудит фінансових операцій з більшою точністю та швидкістю.

Моніторинг податкових обов'язків: Системи електронного обліку можуть автоматично перевіряти дотримання податкових обов'язків та виявляти незвичайні або підозрілі операції.

Захист від корупційних дій: Електронний облік може допомогти у виявленні корупційних дій працівників ДПС та інших осіб, які намагаються використовувати свій статус для особистої вигоди.

4. Аудит внутрішнього контролю: Проведення регулярних аудитів внутрішнього контролю для виявлення слабких місць та ризиків корупції.

Аудит внутрішнього контролю є важливим показником якості запобігання корупції в Державній податковій службі (ДПС) України. Внутрішній контроль включає в себе систему процедур, політик та механізмів, які спрямовані на забезпечення ефективного та чесного функціонування ДПС та запобігання корупції. Ось деякі аспекти аудиту внутрішнього контролю як показника якості запобігання корупції:

Оцінка ефективності контрольних процедур: Аудит внутрішнього контролю дозволяє перевірити, наскільки ефективно працюють контрольні процедури, спрямовані на виявлення та запобігання корупційним діям. Це включає в себе оцінку контролю над фінансовими операціями, доступом до важливих ресурсів та інші аспекти.

Виявлення слабких місць: Аудитори визначають слабкі місця у системі внутрішнього контролю, де можуть виникати ризики корупції. Це може включати в себе ідентифікацію можливих точок доступу для зловживань або недоліки у процедурах обліку та контролю.

Оцінка дотримання політик та процедур: Аудитори перевіряють, чи дотримується ДПС внутрішніх політик та процедур, спрямованих на запобігання корупції. Це включає в себе оцінку забезпечення, що працівники слідкують за вимогами етики та законодавства.

Аналіз системи звітності та комунікації: Важливо визначити, наскільки інформація про можливі корупційні дії внутрішніми працівниками може бути легко передана вищому керівництву або аудиторам. Система звітності та комунікації має бути надійною та конфіденційною.

Рекомендації для покращення: Аудит внутрішнього контролю також має за мету надати рекомендації для вдосконалення системи контролю та запобігання корупції.

Аудит внутрішнього контролю допомагає виявити можливі проблеми та недоліки у системі та допомагає виробити стратегії для їх виправлення.

Важливо, щоб аудитори були незалежними та об'єктивними у своїх оцінках, щоб забезпечити найвищу ефективність аудиту внутрішнього контролю в контексті запобігання корупції в ДПС України [10].

5. Звітність і доступ до інформації: Оцінка рівня відкритості та доступу громадськості до інформації про фінансові операції та діяльність ДПС.

Звітність і доступ до інформації грають важливу роль у показниках якості запобігання корупції в Державній податковій службі (ДПС) України. Прозорість та доступність інформації можуть допомогти виявляти, запобігати та реагувати на корупційні дії. Ось деякі аспекти, які варто враховувати:

Публічний доступ до фінансової інформації: Забезпечення можливості громадськості, ЗМІ та громадських організацій отримувати доступ до інформації про фінансові операції, податкові декларації та інші фінансові документи ДПС допомагає забезпечити прозорість та нагляд за її діяльністю.

Публічні звіти та декларації працівників ДПС: Вимагання від працівників ДПС подавати звіти та декларації про свої фінансові інтереси та майновий стан може допомогти виявляти можливі конфлікти інтересів та недосяжність декларованого доходу.

Відкритий бюджет: Публікація інформації про бюджет ДПС та видатки може забезпечити відкритість та відповідальність у використанні публічних коштів.

Звітність перед парламентом і наглядовими органами: Передача звітів та інформації перед відповідними парламентськими комітетами та наглядовими органами може забезпечити додатковий рівень нагляду та відповідальності за діяльність ДПС.

Відкритість в роботі органів ДПС: Важливо, щоб робота ДПС була відкритою для громадськості та ЗМІ. Це включає в себе публікацію рішень, прийнятих в рамках податкового адміністрування та роз'яснення податкового законодавства.

Захист осіб, які подають скарги і інформацію про корупцію: Важливо забезпечити захист осіб, які надають інформацію про корупційні дії в ДПС, від репресій і залякування.

Внутрішня звітність та аудит: В ДПС також важливо мати внутрішні механізми звітності та аудиту, які дозволяють співробітникам виявляти та повідомляти про корупційні порушення [10].

6. Заходи з підвищення етики та професійної моралі серед працівників ДПС.

Підвищення етики та професійної моралі серед працівників ДПС (Державної податкової служби) України є важливою складовою запобігання корупції та покращення якості роботи служби. Ось деякі заходи, які можуть сприяти підвищенню етики та професійної моралі в ДПС:

Навчання і підвищення кваліфікації: Забезпечення постійного навчання та підвищення кваліфікації працівників ДПС допомагає покращити їхні знання і навички. Це також може включати навчання етичним нормам та професійним стандартам.

Кодекси поведінки і етики: Встановлення і поширення серед працівників ДПС кодексів поведінки і етики може допомогти встановити стандарти професійної поведінки та нагадати про заборону корупційних дій.

Етична освіта: Запровадження етичної освіти в процесі підготовки та навчання працівників ДПС може сприяти розвитку їхньої етичної свідомості і розумінню значення чесності та інтегритету в роботі.

Системи контролю і внутрішнього нагляду: Створення ефективних систем контролю та внутрішнього нагляду може допомогти виявляти та запобігати корупційним діям. Це включає в себе аудити, перевірки та механізми звітування.

Підтримка і заохочення чесності: Створення механізмів підтримки для тих працівників, які дійсно дотримуються етичних норм, може сприяти підвищенню моралі і заохочувати інших слідувати їхньому прикладу.

Транспарентність і доступ до інформації: Забезпечення відкритості та доступу до інформації про діяльність ДПС може сприяти зменшенню корупції, оскільки відкритість може ускладнити незаконні дії.

Внутрішні реформи: Здійснення структурних та організаційних реформ в ДПС може допомогти покращити ефективність та зменшити можливість корупції.

Співпраця з громадськістю та громадськими організаціями: Співпраця з громадськістю та громадськими організаціями може допомогти створити механізми громадського контролю і впливу на ДПС [11].

Суворе покарання за корупційні дії: Важливо забезпечити, щоб ті, хто порушують етичні норми та винні в корупції, були покарані відповідно до закону.

7. Системи скарг і петицій: Створення механізмів для отримання скарг та петицій від громадян та бізнесу щодо корупційних діянь у ДПС.

Системи скарг і петицій можуть бути важливими інструментами для підвищення якості запобігання корупції в ДПС України та забезпечення відкритості та взаємодії між державною службою та громадськістю. Ось, як вони можуть служити показниками якості:

Забезпечення доступу до інформації: Системи скарг і петицій можуть вимагати від ДПС публікації інформації про свою діяльність, фінанси та інші аспекти роботи. Це сприяє більшій відкритості та обліку діяльності служби.

Виявлення корупційних випадків: Громадяни та працівники ДПС можуть використовувати системи скарг для повідомлення про корупційні випадки або порушення правил. Це дозволяє виявляти і реагувати на корупцію.

Забезпечення публічного нагляду: Громадськість може використовувати системи петицій для висловлення своїх поглядів і вимог щодо роботи ДПС. Це дозволяє громадськості впливати на політику та дії служби.

Покращення взаємодії з громадськістю: Через системи скарг і петицій ДПС може покращити взаємодію з громадськістю, враховуючи їхні обґрунтовані скарги та пропозиції. Це сприяє створенню більш громадянського підходу до роботи служби.

Збільшення відповідальності: Системи скарг і петицій можуть допомогти збільшити відповідальність ДПС перед громадськістю та органами влади. За умови виявлення корупції або незадовільної роботи, служба може бути змушена вжити заходів для виправлення ситуації.

Залучення громадськості до процесу прийняття рішень: Системи петицій можуть дозволити громадськості впливати на прийняття рішень щодо податкової політики і реформ в ДПС.

Загальною метою таких систем є створення більш відкритого та відповідального управління, яке допомагає запобігати корупції та забезпечує більший рівень довіри громадян до державних органів, включаючи ДПС України.

8. Заходи для запобігання конфлікту інтересів серед працівників та керівництва ДПС.

Запобігання конфлікту інтересів серед працівників та керівництва ДПС є важливою складовою запобігання корупції та забезпечення високої якості роботи в цій службі. Ось деякі заходи, які можуть служити показниками якості в цьому напрямі:

Розроблення та впровадження кодексу етики та правил поведінки: Створення кодексу етики та правил поведінки для працівників та керівництва ДПС, який визначає заборону конфлікту інтересів та інші етичні стандарти.

Заборона прийняття подарунків та пільг: Встановлення правил, що забороняють працівникам приймати подарунки або отримувати пільги від осіб або організацій, з якими ДПС веде ділові відносини.

Декларації про конфлікт інтересів: Вимагання від працівників та керівництва подавати декларації про свої фінансові інтереси та зв'язки, які можуть призвести до конфлікту інтересів.

Регулярні тренінги та навчання: Проведення тренінгів та навчань для працівників щодо виявлення, управління та запобігання конфлікту інтересів.

Моніторинг та контроль: Встановлення системи моніторингу та контролю за можливими конфліктами інтересів, включаючи перевірку декларацій та регулярний аудит діяльності працівників.

Заохочення внутрішнього звітування: Створення механізмів для внутрішнього звітування працівниками про можливі конфлікти інтересів без страху перед репресіями.

Запобігання участі в рішеннях, де є конфлікт інтересів: Встановлення процедур, які вимагають від працівників та керівництва утримуватися від участі в прийнятті рішень, де може виникнути конфлікт інтересів.

Публічна доступність інформації: Забезпечення доступу громадськості до інформації про фінансові інтереси та діяльність працівників та керівництва ДПС.

Санкції за порушення правил: Встановлення санкцій для тих, хто порушує правила відсутності конфлікту інтересів, включаючи дисциплінарні заходи та правові наслідки. [8]

9. Моніторинг і оцінка ефективності антикорупційних програм та заходів.

Моніторинг і оцінка ефективності антикорупційних програм та заходів є важливими показниками якості у впровадженні системи запобігання корупції в ДПС України. Ось деякі аспекти, які можуть бути включені в цей процес:

Збір та аналіз інформації: Моніторинг починається зі збору та аналізу різних даних і інформації, що стосуються корупції, включаючи звіти про скарги, декларації про майно, результати аудитів та інше.

Оцінка рівня корупції: Здійснюється оцінка рівня корупції в ДПС, включаючи виявлення та кваліфікацію конкретних випадків корупції та рівня її поширеності.

Оцінка дієвості заходів: Проводиться оцінка та аналіз ефективності запроваджених антикорупційних заходів та програм для визначення, наскільки вони сприяють запобіганню корупції.

Залучення експертів та громадськості: Експерти та представники громадськості можуть брати участь у моніторингу та оцінці ефективності антикорупційних програм.

Перевірка внутрішніх механізмів контролю: Оцінюються внутрішні механізми контролю та нагляду, які існують у ДПС для запобігання корупції, включаючи системи декларування та контролю конфлікту інтересів.

Оцінка культури організації: Досліджується корпоративна культура ДПС та ступінь, до якої вона сприяє або заважає запобіганню корупції.

Публікація результатів: Результати моніторингу та оцінки повинні бути оприлюднені та доступні для громадськості, щоб забезпечити відкритість та відповідальність.

Розроблення рекомендацій: На основі результатів оцінки моніторингу розробляються рекомендації щодо подальших заходів для запобігання корупції та покращення системи.

10. Результати опитувань громадян та підприємців щодо рівня корупції у ДПС.

Результати опитувань громадян та підприємців щодо рівня корупції у ДПС можуть бути важливими показниками якості в системі запобігання корупції в ДПС України. Такі опитування можуть допомогти виміряти громадську думку та сприйняття рівня корупції у цій службі. Ось деякі аспекти, які слід враховувати при проведенні опитувань:

Зовнішність і незалежність: Важливо, щоб опитування проводилися незалежними організаціями або особами, які мають добру репутацію та відсутність конфлікту інтересів.

Представництво вибірки: Вибірка опитуваних повинна бути репрезентативною і включати різні соціальні та географічні групи громадян та підприємців.

Анонімність і конфіденційність: Гарантування анонімності опитуваних та захисту їхніх персональних даних є важливим аспектом проведення опитувань.

Справедливі та об'єктивні питання: Питання опитування повинні бути справедливими, об'єктивними і не провокативними.

Методологія і аналіз результатів: Опитування повинні бути проведені відповідно до науково-методологічних стандартів, і результати повинні бути аналізовані професійно для отримання об'єктивних результатів.

Публікація результатів: Результати опитувань повинні бути оприлюднені та доступні громадськості, щоб забезпечити відкритість та відповідальність.

Використання результатів: Результати опитувань повинні використовуватися для прийняття рішень та розроблення стратегій для покращення ситуації з корупцією у ДПС.

Ці показники слід регулярно моніторити та аналізувати, а також впроваджувати необхідні заходи для поліпшення ситуації і забезпечення більшої прозорості та довіри до ДПС України. Крім того, співпраця з міжнародними організаціями та партнерами також може сприяти підвищенню ефективності антикорупційних заходів у податковій службі.

3.2 Комплексна модель оцінювання ефективності заходів запобігання корупції на прикладі ДПС України

Комплексна модель оцінювання ефективності заходів запобігання корупції у ДПС України може включати різні аспекти, які оцінюються та аналізуються для визначення, наскільки добре працює система запобігання корупції. Ось приклади елементів такої моделі:

Збір та аналіз даних про корупцію: Перший крок - це збір та аналіз даних щодо корупційних випадків, звітів про скарги, декларацій про майно, результатів аудитів та інших джерел інформації.

Вимірювання конкретних результатів: Модель може включати вимірювання конкретних результатів, таких як кількість розслідуваних корупційних справ, кількість засуджених осіб та вилучені суми корупційних вигід.

Оцінка дієвості антикорупційних заходів: Процес оцінки включає аналіз ефективності запроваджених антикорупційних заходів, таких як системи контролю, кодекси етики, навчання та інші програми.

Моніторинг системи контролю і нагляду: Оцінка системи контролю і нагляду, включаючи механізми внутрішнього контролю, аудити та аналіз процедур для запобігання конфлікту інтересів.

Залучення громадськості та стейкхолдерів: Модель може враховувати взаємодію з громадськістю та стейкхолдерами, включаючи результати громадських обговорень, думку експертів та оцінки громадських організацій.

Публічна довіра і сприйняття корупції: Оцінка рівня довіри громадськості до ДПС та їхнього сприйняття рівня корупції в цій службі.

Порівняльний аналіз з іншими країнами: Порівняльний аналіз рівня корупції у ДПС України з іншими країнами та міжнародні стандарти та практики.

Оцінка ефективності навчання та тренінгів: Визначення, наскільки ефективно навчання та тренінги сприяють підвищенню свідомості працівників щодо корупції та її запобігання.

Оцінка культури організації: Аналіз корпоративної культури та ступеня впровадження етичних стандартів у ДПС.

Розроблення рекомендацій і стратегій: На основі результатів оцінки розробляються рекомендації та стратегії для покращення системи запобігання корупції.

Ця комплексна модель оцінювання ефективності заходів запобігання корупції допомагає визначити слабкі та сильні сторони в системі, ідентифікувати проблемні сфери та розробити план дій для зміни ситуації.

Важливо проводити таке оцінювання регулярно для підтримки інтегритету та довіри до ДПС та інших державних органів [13].

3.3 Рекомендації щодо оцінювання результатів заходів запобігання корупції на прикладі ДПС України

Оцінювання результатів заходів запобігання корупції в Державній податковій службі України (ДПС) може відігравати ключову роль у забезпеченні ефективності та ефективності антикорупційних заходів. Це може бути інструментом, який сприяє виявленню слабких місць у системі, розробці стратегій подолання корупції та забезпеченню відкритості та відповідальності в організації. Важливо створити систему оцінювання, яка буде об'єктивною та систематичною, і враховувати наступні аспекти:

- Визначення мети та об'єктивів оцінювання:

Чітка формулювання мети та цілей оцінювання, таких як зменшення рівня корупції в ДПС, покращення дотримання правил та процедур, збільшення відкритості тощо.

- Вибір показників та індикаторів:

Розробка системи показників та індикаторів, які відображають рівень корупції, відповідність законодавству, результати антикорупційних заходів тощо.

- Збір та аналіз даних:

Збір відомостей та статистики, яка допоможе оцінити відповідність поточних процесів та результатів встановленим стандартам та цілям.

- Оцінка ризиків та слабких місць:

Аналіз та ідентифікація можливих ризиків корупції, що допоможе спрямувати зусилля на їх подолання та запобігання.

- Звітність та публічність:

Публічне оприлюднення результатів оцінювання для забезпечення відкритості та відповідальності перед громадськістю та стейкхолдерами.

- Корекція стратегій та заходів:

На основі результатів оцінювання розробка та впровадження стратегій та заходів для подолання корупції та покращення ситуації.

- Аудит та незалежність:

Залучення незалежних аудиторів та експертів для перевірки результатів оцінювання та забезпечення об'єктивності.

- Постійне вдосконалення:

Постійне оновлення системи оцінювання відповідно до змін у законодавстві, суспільних потреб та корпоративних процесів.

Одним із основних документів, який регулює процес оцінювання корупційних ризиків у діяльності ДПС, є наказ ДПС України від 19.07.2022 № 774901, який затверджує порядок проведення такої оцінки у форматі самооцінювання. Згідно з цим наказом, керівники структурних підрозділів ДПС забезпечують надання до Департаменту з питань запобігання та виявлення корупції інформації про наявність та реалізацію корупційних ризиків, а також про заходи, спрямовані на їх запобігання та усунення.

Для проведення оцінювання корупційних ризиків у діяльності ДПС використовується Методологія управління корупційними ризиками, затверджена наказом Нацагентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 № 830/212.

Це Методологія, яка визначає алгоритм управління корупційними ризиками у діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, інших суб’єктів, у яких приймаються антикорупційні програми згідно зі статтею 19 Закону України «Про запобігання корупції». Ця Методологія набрала чинності 04.06.2022 і замінила попередню Методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади. Ця Методологія включає процедури оцінювання корупційних ризиків, підготовки, моніторингу, оцінки виконання та перегляду антикорупційних програм.

Впровадження методології управління корупційними ризиками в Україні включає в себе декілька основних етапів:

- Розробка та затвердження методології:

Розробка національної методології управління корупційними ризиками на відповідних рівнях влади.

Затвердження методології на державному рівні, включаючи схвалення необхідних нормативних актів та регуляторних вимог.

- Створення організаційної структури:

Утворення спеціалізованих органів або відділів для координації та впровадження методології управління корупційними ризиками.

Призначення відповідальних осіб, які будуть відповідати за впровадження та моніторинг методології.

- Оцінка корупційних ризиків:

Проведення аналізу та оцінки корупційних ризиків в окремих галузях або організаціях.

Визначення потенційних точок доступу до корупційних дій та ідентифікація вразливих місць.

- Розробка та впровадження стратегії управління корупційними ризиками:

Визначення конкретних заходів та політик для мінімізації корупційних ризиків.

Затвердження стратегії управління корупційними ризиками на рівні організації чи галузі.

- Впровадження та навчання персоналу:

Реалізація запланованих заходів для запобігання корупції, включаючи встановлення процедур зі звітності та моніторингу.

Навчання та підготовка персоналу з питань управління корупційними ризиками та етичності.

- Моніторинг та аналіз ефективності:

Постійний моніторинг впровадження стратегії та виявлення корупційних інцидентів.

Аналіз результатів та оцінка ефективності методології.

- Коригування та вдосконалення:

На основі результатів моніторингу та аналізу вживаються заходи для коригування та вдосконалення стратегії управління корупційними ризиками.

Ця діяльність є циклічною та спрямована на постійне покращення системи управління корупційними ризиками.

ВИСНОВКИ

Запобігання корупції у публічній службі потребує комплексного підходу, що включає в себе транспарентність, професіоналізм, систему контролю, залучення громадськості, та законодавчі реформи. Ці стратегічні підходи сприяють підвищенню довіри громадян до діяльності державних установ і роблять суспільство більш стійким до корупції. Рекомендації щодо оцінювання результатів заходів запобігання корупції в ДПС України є важливим елементом створення дієвої антикорупційної стратегії та забезпечення довіри громадськості. Для досягнення цієї мети важливо враховувати специфічні особливості органу та корупційних ризиків, які є характерними для податкової служби. У роботі вирішені актуальні завдання, які полягають у:

1. Досліджені особливості та визначено юридичну природу корупції;
2. Проаналізовані причини поширення корупції в Україні;
3. Аналіз літератури та правових джерелел дав змогу визначити сучасний стан нормативно-правового регулювання запобігання корупції в Україні;
4. Проаналізувавши міжнародно-правові стандарти протидії корупції досвід зарубіжних країн встановили, що заходи запобігання корупції, в своїй більшості, співпадають з антикорупційними заходами, що застосовуються в Україні. До таких заходів, зокрема, належать: прийняття антикорупційного законодавства, ратифікація міжнародних договорів, запровадження громадського контролю, встановлення більш жорстких заходів відповідальності за вчинення корупційних діянь, тощо;
5. Визначені напрями удосконалення стратегії протидії корупції в Україні. Це:

А. Розробка комплексної системи показників ефективності: ДПС повинна розробити систему ключових показників ефективності, які

враховуватимуть не лише кількість виявлених корупційних випадків, але й їхню серйозність та вплив на бюджетні кошти. Комплексність показників має відображати всі аспекти боротьби з корупцією, включаючи профілактику та освіту.

Б. Регулярні аудити та оцінка ризиків: Для виявлення слабких місць та ризиків корупції, ДПС повинна проводити регулярні аудити та оцінки ризиків. Це допоможе ідентифікувати області, де можлива корупція, і спрямовувати ресурси на їхнє запобігання.

В. Залучення громадськості та незалежних експертів: ДПС повинна активно взаємодіяти з громадськістю та незалежними антикорупційними організаціями, щоб забезпечити зовнішній контроль та незалежність при оцінці результатів. Зацікавлені сторони можуть надати об'єктивну оцінку та важливий фідбек.

Г. Публічна звітність та прозорість: ДПС повинна публічно декларувати свої заходи та результати боротьби з корупцією. Це включає в себе публікацію річних звітів, інформацію про санкції проти корупціонерів та інші дані, які дозволяють громадськості та зацікавленим сторонам відстежувати успішність заходів.

Д. Активна комунікація з персоналом: ДПС має встановити ефективний зв'язок зі своїм персоналом та створити механізми для повідомлення про корупційні практики без обмежень і застережень.

Є. Створення механізмів для заохочення та покарання: Для підтримки чесних працівників та покарання корупціонерів, ДПС повинна розробити систему нагород і дисциплінарних заходів, яка буде сприяти створенню етичного середовища в органі.

С. Постійне вдосконалення процедур та політик: ДПС має вести постійний моніторинг та аналіз ефективності своїх внутрішніх процедур та політик, вдосконалюючи їх відповідно до ризиків, які змінюються та сучасних стандартів.

Загальна ідея рекомендацій полягає в тому, щоб ДПС України створила системний, прозорий та об'єктивний механізм оцінювання результатів заходів запобігання корупції. Це дозволить забезпечити ефективну боротьбу з корупцією в органі та зберегти довіру громадськості.

В загальному в Україні запустили програму законодавчих реформ. Але на сам перед необхідно звернути увагу в сферах закупівель, фінансової звітності, інспекцій та контролю, щоб зменшити можливості корупції та накладення строгих покарань за порушення.

Необхідно також здійснити забезпечення доступу до інформації про діяльність державних органів та витрати бюджетних коштів, що допомагає створити обліковість та громадський нагляд, які зменшують ризик корупції.

Щодо публічних службовців то вони повинні проходити систематичне навчання з питань етики, антикорупційних практик, та навичок управління, щоб забезпечити їхню компетентність та відсутність схильності до корупції.

Повинен бути громадський контроль, який включає в себе залучення громадськості до процесів прийняття рішень та контролю за діяльністю органів влади, що сприяє виявленню корупції та зміцнює громадянську відповідальність.

Впровадження технологій електронного урядування, яке спрощує процедури та зменшує контактні точки з публічними службовцями, що може знизити можливості для корупції.

Забезпечення незалежності судів і прокуратури допомагає забезпечити справедливе переслідування корупціонерів та недопущення втручання у правосуддя.

Україна повинна активно співпрацювати з міжнародними організаціями та партнерами з метою обміну досвідом та підтримки в антикорупційних заходах.

Запровадження цих стратегічних підходів спільно з активною підтримкою суспільства може допомогти зменшити корупцію в Україні та сприяти створенню більш справедливого та розвинутого суспільства.

.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Михненко А. М. Запобігання та протидія корупції: навч. посіб. Київ : ДНУ “Академія фінансового управління”, 2013. 672 ст.

2. Індекс сприйняття корупції. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Індекс_сприйняття_корупції (дата звернення 11.10.2023).

3. “Автопортрет” на тлі корупції. *Газета “День”*. URL: https://day.kyiv.ua/article/nota-bene/avtoportret-na-tli-koruptsiyi (дата звернення 11.10.2023).

4. Стан корупції в Україні 2023: сприйняття, досвід, ставлення. USAID. URL: https://engage.org.ua/stan-koruptsii-v-ukraini-2023-spryjniattia-dosvid-stavlennia/ (дата звернення 11.10.2023).

5. Гевчук А. Наявні методи боротьби з корупцією. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015034 (дата звернення 11.10.2023).

6. Національне агенство з питань запобігання корупції : веб-сайт. URL: https://nazk.gov.ua/uk/ (дата звернення 11.10.2023).

7. Вимірювання корупції. Антикорупційна енциклопедія. URL: https://prosvita.nazk.gov.ua/encyclopedia/vymiryuvannya-koruptsiyi (дата звернення 11.10.2023).

8. Transparency International. URL: https://www.transparency.org (дата звернення 11.10.2023).

9. 100 + корупційних схем: Антикорупційний порядок денний для уряду та громадськості. URL: https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/100-koruptsiynykh-skhem.pdf (дата звернення 11.10.2023).

10. Протидія корупції. Державна податкова служба України : веб-сайт.

URL: https://tax.gov.ua/baneryi/protidiyakoruptsii; (дата звернення 11.10.2023).

11. Медія центр. Новини : веб-сайт. URL: https://www.tax.gov.ua/media-tsentr/novini/390770.html; (дата звернення 11.10.2023).

12. Зовнішне врегулювання конфлікту інтересів. URL: https://wiki.nazk.gov.ua/category/konflikt-interesiv/5-zovnishnye-vregulyuvannya-konfliktu-interesiv/ (дата звернення 11.10.2023).

13. Corruption. OECD. URL: https://www.oecd.org/corruption/acn/39972270.pdf (дата звернення 11.10.2023).

14. Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками : Наказ Національного агенства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 р. № 830/21. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#Text (дата звернення 11.10.2023).

15. Корупційні ризики в діяльності державних службовців. Головне управління ДПС у Донецькій області : веб-сайт. URL: https://dn.tax.gov.ua/media-ark/local-news/432760.html (дата звернення 11.10.2023).

16. Про затвердження Антикорупційної програми Міністерства фінансів України на 2021 – 2022 роки : Наказ Міністерства фінансів України від 31.08.2021 р. № 493. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/493.pdf (дата звернення 11.10.2023).

17. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 р. № 220. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-п#Text (дата звернення 11.10.2023).

18. METS – Шведсько-українське партнерство для сучасної та ефективної податкової служби. Державна податкова служба України: веб-сайт. URL: https://lv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-494473.html (дата звернення 11.10.2023).

19. Паутов В. О. Нормативно-правовий аспект протидії корупції в

системі забезпечення національної безпеки україни. *Держава та регіони.* Запоріжжя. 2019. № 4(68). С. 171-175.

20. Хамходера О. П. Запобігання корупційним проявам у публічній службі. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. С. 427-465.

21. Ivasenko S. M. Organizational and managerial principles of anti-corruption in law enforcement authorities. *Mechanisms of public management. Public administration aspects.* Dnipro. 2014. № 11-12. С. 48-55.

22. Андрій Суббот: Організація роботи із запобігання та протидії корупції в Східному міжрегіональному управлінні ДПС по роботі з ВВП. URL: https://evp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/522647.html (дата звернення 11.10.2023).

23. Про затвердження Антикорупційної програми Державної податкової служби України на 2023 – 2025 роки : Наказ Державної податкової служби України від 10.04.2023 р. № 221. URL: https://tax.gov.ua/diyalnist-/zapobigannya-proyavam-korupts/antikoruptsiyna-programa-derjavnoi-podatkovoi-slujbi-ukraini/ (дата звернення 11.10.2023).

24. Скобіна І. І., Дубич К. В. Організаційно-правові засади запобігання корупції в державному управлінні. *Інвестиції: практика та досвід.* Дніпро. 2021. № 8. С. 120-126.

25. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text (дата звернення 11.10.2023).

26. Конституція України : Закон України від 28.06.1991 р. № 254к/96-ВР (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення 11.10.2023).

27. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text (дата звернення 11.10.2023).

28. Про проведення оцінювання корупційних ризиків в діяльності ДПС : Наказ Державної податкової служби України від 19.07.2022 р. № 451. URL: https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/77490.html (дата звернення 11.10.2023).

29. Про утворення робочої групи з оцінювання корупційних ризиків у діяльності Державної податкової служби України та затвердження її складу : Наказ Державної податкової служби України від 15.08.2022 р. № 539. URL: https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/77549.html (дата звернення 11.10.2023).

30. Конвенція ООН проти корупції. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення 11.10.2023).

31. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення 11.10.2023).

32. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_172#Text (дата звернення 11.10.2023).

33. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text (дата звернення 11.10.2023).

34. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2023 р. № 2322-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text (дата звернення 11.10.2023).

35. Єрмак О. О. Правове регулювання адміністративно-правового статусу державного службовця в системі правоохоронних органів: порівняльний аналіз : дис… докт. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 356 с.

36. Бусол О. Корупційна злочинність та організована корупційна злочинність: поняття та проблеми співвідношення. *Юридичний вісник*. 2014. № 5. С. 121-126.

37. Нормативно-правове забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні : веб-сайт. URL:

https://studfile.net/preview/5129818/page:46/ (дата звернення 11.10.2023).

38. Демків Д. М. Адміністративно-правове забезпечення взаємодії спеціалізованої антикорупційної прокуратури з іншими правоохоронними органами : дис… канд. юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2019. 256 с.

39. Методологія оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади. Національне агенство з питань запобігання корупції : веб-сайт. URL: https://wiki.nazk.gov.ua/category/prevention/anticcoruption-upovnovazhenym/koruptsijni-ryzyky-ta-antykoruptsijni-programy/1-antykoruptsijna-programa-organiv-vlady/normatyvni-osnovy-1-antykoruptsijna-programa-organiv-vlady/ (дата звернення 11.10.2023).

40. Трепак В. М. Теоретико-прикладні проблеми запобігання та протидії корупції в Україні: дис… докт. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2020. 481 с.

41. Музичук Е. Адміністративні форми та методи запобігання та протидії корупційний проявам у публічній службі. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. Харків. 2023. №2(29). С. 189-199.

42. Гречанюк Р. Національні антикорупційні стратегії в системі запобігання корупції в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 3. С. 29-35.

43. Корнієнко М. В., Тертишник В. М., Протидія корупції: стратегія та практика. *Проблеми законності*. 2021. Вип. 152. С. 87-101.

44. Кравченко С. О., Підходи до розуміння антикорупційної політики в публічному управлінні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2018. Том 29(68) № 2. С. 28-33.

45. Сметаніна Н. В., Мельник Д. С. Політика протидії корупції – шляхи вдосконалення та сучасний стан. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 347-351.